

Marianne Kolu

SEKSUAALIKASVATUKSEN TARVE AMMATILISESSA ERITYISOPPILAI- TOKSESSA

Opinnäytetyö

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Yhteisöpedagogikoulutus

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Yhteisöpedagogi (AMK)
Tekijä	Marianne Kolu
Työn nimi	Seksuaalikasvatuksen tarve ammatillisessa erityisoppilaitoksessa
Toimeksiantaja	Ammattiopisto Spesia
Vuosi	2022
Sivut	46 sivua, liitteitä 5 sivua
Työn ohjaaja	Tommi Pantzar

TIIVISTELMÄ

Jokaisella on oikeus seksuaalikasvatukseen. Erityisen tuen ammattioppilaitosten seksuaalikasvatuksesta on hyvin vähän tietoa. Tutkimusten ja resurssien vähyys vaikuttaa suoraan ammattiopiston seksuaalikasvatukseen. Seksuaalikasvatuksen kehittämiseksi tarvittaisiin lisää tietoa erityisnuorten toivomuksista seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa ammatillisen erityisoppilaitoksen opiskelijoiden ja henkilökunnan mielipidettä oppilaitoksen seksuaalikasvatuksen tarpeesta. Esiselvityksenä kartoitin keväällä 2022 henkilökunnan mielipidettä erityisnuorten seksuaalikasvatuksen tarpeesta kolmella haastattelulla, jonka perusteella kokosin kyselyn opiskelijoille ja henkilökunnalle. Opinnäytetyön aineisto koostuu syksyllä 2022 toteutettujen kyselyiden tuloksista.

Esiselvitys osoitti, että oppilaitoksen seksuaalikasvatus ei ole riittävää. Seksuaalikasvatukseen olisi saatava lisää resursseja ja tietoa nuoria kiinnostavista aiheista ja toimintamalleista seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen. Nuoria kiinnostavat laajasti seksuaalikasvatuksen osa-alueet. Seksuaalikasvatuksesta on ollut kysyntää niin yksilötapaamisilla, kuin myös pyyntöinä opettajilta. Vaikeutta seksuaalikasvatukseen tuo resurssien puute, henkilökunnan kouluttamattomuus, sekä erityisnuorten olemassa olevien tietojen eritasoisuus. Kyselyn vastausten perusteella voi päätellä, että oppilaitos tarvitsisi ainakin jonkin asteista seksuaalikasvatusta nuorille sekä koulutusta henkilökunnalle. Etenkin tunnetaidoista, turvataidoista ja oikeuksista tarvittaisiin lisää tietoa. Henkilökunta oli lähes yksimielisiä seksuaalikasvatuksen tarpeellisuudesta. Vaikka moni opiskelijoista ei kokenut tarvitsevansa seksuaalikasvatusta oli myös monia, jotka kokivat sen tarpeellisenä nyt kun seksuaalisuus on enemmän esillä esimerkiksi mediassa.

Opinnäytetyötä hyödynnetään ammattiopiston seksuaalikasvatuksen kehittämiseen. Kuraattori ja seksuaalineuvoja tekevät materiaalipaketteja, sekä kehittävät ammattiopiston seksuaalikasvatusta ja kyselyn tulokset auttavat tässä tehtävässä. Tutkimukseni tulokset ovat mielestäni hyvin linjassa edellisten tutkimus tulosten kanssa. Tuloksista ei voida kuitenkaan tehdä yleistyksiä, koska kyselyn otanta on pieni.

Asiasanat: ammattiopisto, seksuaalikasvatus, nuoret, erityisopiskelijat

Degree title	Bachelor of humanities
Author	Marianne Kolu
Thesis title	The need for sexual education in a special vocational school
Commissioned by	Spesia Vocational School
Time	2022
Pages	46 pages, 5 pages of appendices
Supervisor	Tommi Pantzar

ABSTRACT

Everyone has the right to sexual education. There is very little information on sexual education in special education vocational schools. The lack of research and resources directly affects sexual education at vocational schools. In order to develop sexual education, more information would be needed on the wishes of young people with special needs to implement sexual education.

The purpose of the thesis is to survey the opinions of students and staff at a special vocational school on the need for sexual education. In the preliminary surveyed I examined staff members` opinions on the need for sexual education for young people with special needs through three interviews, based on which I compiled a survey for students and staff. The data for the study includes the results of two different surveys.

The preliminary survey showed that sexual education at the school is inadequate. More resources and information should be made available for sexual education on topics of interest to young people and policies for the implementation of sexual education. Young people are widely interested in sexual education which has been in demand both through individual meetings and teachers. Challenges to sexual education are brought by lack of resources, lack of staff training, as well as different levels of prior knowledge. Based on the responses to the survey, it can be concluded that the school would need at least some degree of sexual education for the young, as well as training for the staff. The staff were almost unanimous about the need for sexual education. Although many of the students responded that they did not need sexual education, many of the respondents felt it necessary now that sexuality is more featured for example in the media.

The study will be used to develop sexual education at the vocational school. The school social worker and sexual counsellor compile material banks, as well as develop sexual education at school and the survey results will help with this task.

Keywords: vocational school, sex education, adolescent, students with special needs

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	AMMATILLINEN ERITYISOPPILAITOS.....	7
2.1	Ammatillinen ja valmentava koulutus.....	7
2.2	Ammattiopisto Spesia.....	8
3	SEKSUAALISUUS JA SEKSUAALIKASVATUS.....	9
3.1	Seksuaalisuuden kehittyminen.....	9
3.2	Seksuaalikasvatus.....	11
3.3	Ammatillinen seksuaalikasvatus ja erityisryhmät.....	14
3.4	Aiemmat tutkimukset.....	16
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	19
4.2	Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä.....	20
4.3	Aineiston analysointimenetelmä.....	22
5	TULOKSET.....	23
5.1	Esiselvityksen tulokset.....	23
5.2	Henkilökunnan kyselyn tulokset.....	25
5.3	Opiskelijoiden kyselyn tulokset.....	34
5.4	Kyselyiden tulosten yhteenveto.....	38
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	40
	LÄHTEET.....	44

LIITTEET

Liite 1. Haastattelu

Liite 2 Kyselylomakkeen runko henkilökunnalle

Liite 3 Kyselylomakkeen runko opiskelijoille

1 JOHDANTO

Jokaisella on oikeus saada monipuolista seksuaalikasvatusta ikätasonsa mukaisesti. Nuoria on ohjattava turvalliseen, nautintoa tuottavaan ja vastuulliseen seksuaalikäyttäytymiseen. Seksuaalikasvatuksen tulisi olla ennakkoluulotonta, sallivaa ja moninaisuuden huomioivaa. Kokonaisvaltaisella seksuaalikasvatuksella autetaan nuoria tekemään valintoja, joiden tarkoitus on parantaa seksuaalista hyvinvointia ja kehittää oikeudenmukaisempaa, tasa-arvoisempaa ja myötätuntoisempaa yhteiskuntaa. (Oinonen & Susineva 2021, 5, 9.) Seksuaalikasvatuksen avulla nuoret hankkivat taidot, myönteiset arvot ja tiedon, joita tarvitaan seksuaalisuutensa ymmärtämiseen, seksuaalisuudesta nauttimiseen, turvallisiin ja tyydyttäviin ihmissuhteisiin, sekä vastuunottoon omasta seksuaaliterveydestä ja muiden hyvinvoinnin huomioimisesta. (Oinonen & Susineva 2021, 8.) Yhdenvertaisuuslaissa (30.2.2014/1325.) ja seksuaalioikeuksien julkaisuissa (Väestöliitto 2019) kerrotaan, kuinka kaikilla ihmisillä on oltava oikeus omaan seksuaalisuuteensa, oikeus tulla suojelluksi ja suojella itseään, oikeus seksuaaliterveyspalveluihin, oikeus vaikuttaa ja näkyä, sekä mielestäni yksi tärkeimmistä, oikeus saada tietoa seksuaalisuudesta. Yksilöllä täytyy olla oikeus päättää vastuullisesti ja tietoisesti omaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista.

Seksuaaliterveyteen ja seksuaalikasvatukseen kiinnitetään kansainvälisesti huomiota. Ensimmäinen kansainvälinen seksuaalikasvatuksen ohje julkaistiin vuonna 2009. Nyt yhteisöt alkavat omaksua kehitysohjelman saavuttaakseen tasapuolisen, suvaitsevaisen, avoimen ja oikeudenmukaisen maailman. Myös kestävän kehityksen toimintaohjelmassa 2030 mainitaan että laadukas koulutus, sukupuolten tasa-arvo, hyvinvointi ja hyvä terveys, sekä ihmisoikeudet kietoutuvat toisiinsa. (Women, U. N. & UNICEF 2018, 3.) Myös nuoret ovat aktivoituneet seksuaalikasvatus oikeuksien vaatimisessa. Maailman terveysjärjestö WHO on 2010 tehnyt suosituksen, jonka mukaan seksuaalikasvatus tulisi aloittaa jo varhaislapsuudessa ja sen tulisi jatkua varhaiseen aikuisuuteen asti yleisissä opetuspaikoissa. Seksuaalikasvatus auttaa nuorta persoonallisuuden kehittämisessä ja ennaltaehkäisee seksuaalisuuteen liittyviä riskejä ja näin myös parantaa terveyttä, elämänlaatua ja hyvinvointia. (Hyvä kysymys 2018.)

Kiinnostus seksuaalikasvatukseen alkoi opintojeni aikana käydessäni seksuaalikasvatuksen kurssia. Samaan aikaan pääsin työharjoitteluun kuraattorille, joka opiskeli seksuaalineuvojaksi. Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa seksuaalikasvatuksen tarvetta erityisen tuen ammattioppilaitoksessa. Haluan saada näkökulmaa siitä, kuinka nuoret itse kokevat haluavansa seksuaalikasvatusta sekä siitä mitkä asiat heitä kiinnostavat.

Työn tilaaja on Ammattiopisto Spesia, joka on vaativan erityisen tuen ammattioppilaitos. Spesiassa voi opiskella niin tutkintotavoitteisilla, kuin valmentavissa koulutuksissakin. Tavoitteena on saada tilastoa seksuaalikasvatuksen tarpeesta, jotta seksuaalineuvojaksi valmistunut kuraattori voisi kehittää nuoria kiinnostavat materiaalipaketit ja tavat seksuaalikasvatuksen toteuttamiseksi ammattiopisto Spesiaan. Tukena käytän myös henkilökunnan mielipiteitä seksuaalikasvatuksen tarpeesta.

Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutettiin keväällä 2022 kolmella haastattelulla, sekä kahtena Forms-kyselynä syksyllä 2022. Kysely toteutettiin Ammattiopisto Spesiassa sähköpostin välityksellä. Kohderyhmänä on otantana opiskelijoista ja henkilökunnasta.

2 AMMATILLINEN ERITYISOPPILAITOS

2.1 Ammatillinen ja valmentava koulutus

Opetushallitus (s.a) määrittelee ammatillisen koulutuksen koulutukseksi, jossa kehitetään opiskelijan ammatillista osaamista, sekä yhteiskunnan jäseneksi kasvamista. Ammatillinen koulutus on perusopetuksen päättäneille ja ammatillista tutkintoa vaille oleville aikuisille ja nuorille. Koulutusta voi olla niin oppilaitoksessa, kuin työpaikoillakin. Ammatillisia tutkintoja on yli sata. Ammatillisen opetuksen laajuus on 180 osaamispistettä. (Ammatillinen koulutus suomessa s.a.)

Suomessa toimii yhteensä kuusi ammatillista erityisoppilaitosta, joilla on lukuisia toimipaikkoja ympäri Suomea. Ammatillista erityisopetusta voi saada mm. vamman, oppimisvaikeuksien, pitkäaikaissairauden, opiskelun, sekä oppimi-

sen tuen tarpeen mukaan. Ammatilliset erityisoppilaitokset tarjoavat valmentavaa ja ammatillista koulutusta aikuisille ja nuorille, joilla on yksilöllisen tuen tarve opintoihin. (Miettinen 2015, 12.)

TELMA-koulutus eli työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus on suunnattu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sairautensa tai vammansa takia laaja-alaista tukea opintoihinsa. Koulutus on 60 osaamispistettä ja koulutus voi opiskelijan yksilöllisen suunnitelman mukaan kestää 1–3 vuotta. (Valmentava koulutus s.a.) Tavoitteena TELMA-koulutuksessa on se, että opiskelija kehittää omatoimisuuttaan, oppii selviytymään mahdollisimman itsenäisesti jokapäiväisessä elämässä, löytää itselleen sopivan muodon osallistua työelämään, kehittää toimintakykyään mahdolliseen ammattiin tai työhön, sekä tutustuu työelämään. TELMA- koulutukseen tarvitaan erityisen tuen päätös ja siihen haetaan vaativan erityisen tuen haussa. (Valmentava koulutus s.a.)

2.2 Ammattiopisto Spesia

Ammattiopisto Spesiassa on tarjolla kaksitoista tutkintoon johtavaa koulutusta: taideteollisuuden, tieto- ja viestintätekniikan, ravintola- ja catering-alan, koneasentajan, media-alan ja kuvallisen ilmaisun, kone- ja tuotantotekniikan, liiketoiminnan, tekstiili- ja muotialan, autoalan, puuteollisuuden, puutarha-alan, puhtaus- ja kiinteistöalan tutkinnot, sekä tutkintokoulutukseen että työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. (Spesia koulutustarjonta s.a.) Opiskelijoita Spesiassa on vuosittain yhteensä yli 1390. Toteutan opinnäytetyöni Järvenpään kampuksella, jossa opiskelijoita on 620. (Ammattiopisto Spesia Järvenpää s.a.) Oppiminen tapahtuu pienissä ryhmissä käytännönläheisesti. Opetuksessa kerrataan riittävän monta kertaa ja se on selkeää. Tuen tarvetta ja vahvuuksia huomioidaan yksilöllisesti. (Ammattiopisto Spesia s.a.) Luokissa työskentelee erityisopettajan lisäksi ohjaaja, sekä avustajia ja koulunkäynnin- ja asumisen ohjaajia tarpeen mukaan. Koulunkäynnin- ja asumisen ohjaajat tekevät työparityötä ja vaihtelevat työskentelyä asuntolan ja koulun välillä viikoittain.

Spesian (s.a.) juuret ovat pitkällä. Vuonna 2018 Invalidiliiton omistama Validia-ammattiopisto ja Bovallius-ammattiopisto yhdistyivät. Invalidiliitto ry on järjestänyt jo vuodesta 1905 ammatillista koulutusta ja Bovallius 1942 vuodesta

asti. (Spesia s.a.) Ammattiopisto Spesian päätoimipaikat ovat Jyväskylässä, Järvenpäässä, Pieksämäellä, sekä Turussa. Muut toimipaikat sijaitsevat Kotkassa, Mikkelissä, Raumalla, Savonlinnassa, Uudessakaupungissa, sekä Viitasaarella. (Toimipaikat s.a.)

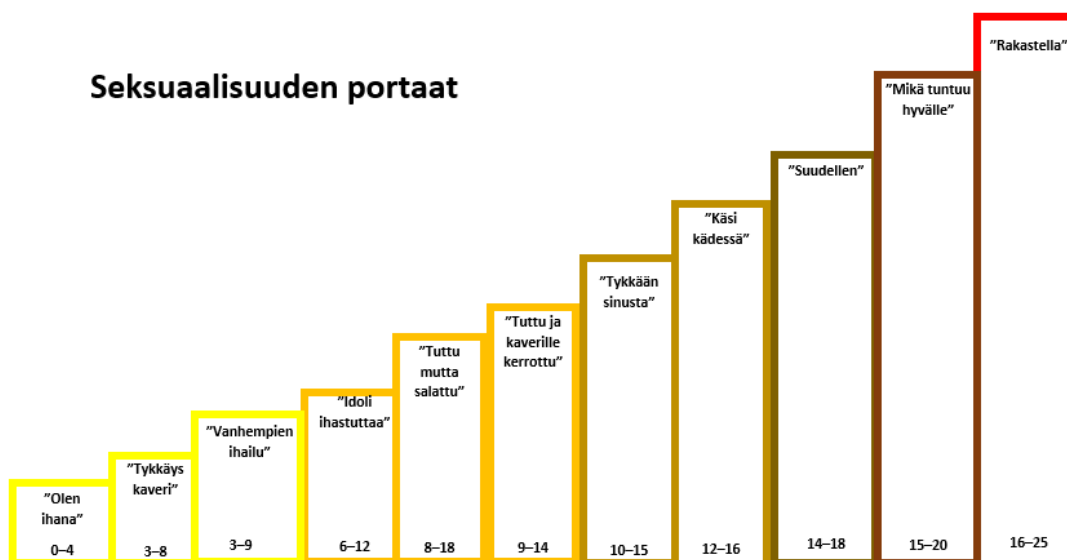
3 SEKSUAALISUUS JA SEKSUAALIKASVATUS

3.1 Seksuaalisuuden kehittyminen

Kuvaan seksuaalisuuden kehittymistä seksuaalisuuden portaita apuna käyttäen. Seksuaalisuuden portaat on kehitetty helpottamaan seksuaalikasvatuksen toteuttamista ikätason mukaisesti. Portaissa on kyse tunnekasvatuksen mallista, jonka avulla voi käydä kokonaisvaltaisesti läpi seksuaalisuuden kehitysvaiheita. Seksuaalisuuden lisäksi portaissa kuvataan ihmisen sisäisenä ominaisuutena biologian, tunteen ja järjen tasoa. Koska jokainen käy nämä portaat läpi vaikkakin omalla yksilöllisellä tahdillaan, soveltuu malli kaiken ikäisille kehitystasoon katsomatta. Vaikka portaat on kuvattu askelmittain, voivat portaat vaihtua liukuen ja rinnakkain. Joillakin portailla voidaan viipyä pidempää ja jotkut portaat voidaan käydä nopeasti läpi. Jokaisen tulisi myös saada kulkea polku omassa tahdissa, kenenkään sitä häiritsemättä. Seksuaalisuuden portaita läpikäydessä on otettava huomioon, että suositusiät eivät kaikilla päde vaan ne ovat vain suuntaa antavia. Jokainen ihminen on biologiselta kehitykseltään omanlaisensa. Tämä on huomioitava etenkin kehitysvammaisten ja vammaisten seksuaalikasvatuksessa. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 8, 11, 12, 15.) Ystävyyden pelisääntöjen opettelu on yksi tärkeimmistä asioista aikuiseksi kasvamisessa ja sillä pärjää hyvin kaikissa ihmissuhteissa. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore. 2019, 10.)

Yksilön seksuaalinen kehitys tapahtuu kolmella tasolla: kognition eli järjen, emotion eli tunteen ja fyysisen eli biologian kerroksilla. Tietoinen prosessi tapahtuu järjen kerroksella. Tunteen kerroksella on esimerkiksi ihastumiset, ystävyyssuhteet ja rakastuminen. Biologisella kerroksella on murrosiän muutokset, oman kehon tuntemukset ja lisääntyminen. Jotta ihminen kasvaa tasapainoisesti, on hänen pärjättävä jokaisella kerroksella. Portaiden avulla nuori oppii tunnistamaan oman kehitystasonsa ja oppii ettei etenemiselle ole kiirettä. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 19–21.)

Seksuaalisuuden portaat

Kuva 1. Seksuaalisuuden portaat (mukaihen Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 15).

Seksuaalisuuden portaisiin kuuluu yksitoista eri porrasta (kuva 1). Ensimmäistä askelmaa sanotaan olen ihana -portaaksi. Tämä vaihe käydään tyypillisesti 0–4 vuoden iässä. Tässä portaassa rakastetaan itseään ja läheisiään ja kaivataan läheisyyttä. Oma keho otetaan haltuun leikkimällä ja tutkimalla. Oma ja toisten keho kiehtoo ja tässä iässä lapsi usein tykkää myös olla ilkosillaan. Toista askelmaa sanotaan tykkäyskaveri -portaaksi. Tämä vaihe käydään usein 3–8-vuotiaana. Toiminta on välitöntä ja estotonta. Tykkäyksen kohteet voivat olla omia ikätovereita, joille halutaan osoittaa kiintymystä, halailua ja pussailua. Tässä vaiheessa lapselle opetetaan myös toisen tilan hyväksymistä ja luvan pyytämistä. Kolmatta askelmaa sanotaan vanhemman ihailu -portaaksi. Tämä vaihe käydään usein 3–9-vuotiaana. Tällöin suurin osa rakastuu oman lähipiirin aikuiseen. Samaan aikaan usein kiinnostutaan sukupuolien eroista ja syntymästä, sekä opitaan sukupuolien arvostusta. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 22.)

Neljättä askelmaa sanotaan idoli ihastuttaa -portaaksi. Tämä vaihe käydään usein 6–12-vuotiaana. Tässä portaassa ihastutaan arvostettuun ja yleisesti hyväksytyyn kohteeseen, kuten julkikkeseen tai opettajaan. Rakkaussuhteista unelmoidaan, vaikkei seurustelusuhteita vielä ajatella. Tällä portaalla myös fantasiatila alkaa kehittyä ja tähän portaalle palataan usein myös myöhemminkin elämässä. Viidettä askelmaa sanotaan tuttu mutta salattu -portaaksi. Tämä

vaihe käydään usein 13–18-vuotiaana ja jotkut jo 8-vuotiaana. Tällöin ihastuksen kohde on tuttu ihminen. Ihastuksesta ei kuitenkaan kerrota vielä kenellekään. Tällä portaalla opetellaan myös omien tunteiden hallitsemista. Kuudetta askelmaa sanotaan tuttu ja kaverille kerrottu -portaaksi. Tämä vaihe käydään usein 9–14-vuotiaana. Ihastuksesta uskalletaan jo kertoa ystävälle. Samalla opetellaan olemaan ystäviä. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 15.)

Seitsemättä askelmaa sanotaan tykkään sinusta -portaaksi. Tämä vaihe käydään usein 10–15-vuotiaana samoihin aikoihin kuin murrosiän keholliset muutokset. Tässä vaiheessa ihastumisen kohteelle jo kerrotaan ihastuksesta esimerkiksi viestien avulla. Kahdeksatta askelmaa sanotaan käsi kädessä -portaaksi. Tämä vaihe käydään usein 12–16-vuotiaana. Tässä vaiheessa nuori kertoo seurustelevansa ja se halutaan näyttää koko maailmalle. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 15.)

Yhdeksättä askelmaa sanotaan suudellen -portaaksi. Tämä vaihe käydään usein 14–18-vuotiaana. Tässä vaiheessa suudelmät ja koskettelu on mahdollista. Koskettelu tapahtuu kuitenkin vielä kaulan ja suun alueella. Samalla opetellaan kumppanin kunnioitusta ja oman itsensä hallintaa. Kymmenettä askelmaa sanotaan mikä tuntuu hyvältä -portaaksi. Tämä vaihe käydään usein 15–20-vuotiaana. Tässä vaiheessa kumppanin kanssa tutustutaan yhdessä seksuaaliseen nautintoon, kuitenkin vielä ei harrasteta yhdyntää. Viimeisenä askelmana on rakastella -porras. Tämä vaihe käydään usein 16–25-vuotiaana. Tässä vaiheessa voi olla jo yhdyntää. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 15.)

3.2 Seksuaalikasvatus

Väestöliiton (s.a.) mukaan seksuaalikasvatuksen tavoitteena on seksuaalinen hyvinvointi ja hyvä seksuaaliterveys, sillä se on jokaisen ihmisen ihmisoikeus. Sosiaali- ja terveysministeriö (2022) puolestaan kertoo, että seksuaaliterveyden edistämistä ohjaa valtakunnallisesti sosiaali- ja terveysministeriö. Tästä säädetään tartuntalaissa ja terveydenhuoltolaissa, sekä säädetään valtioneuvoston asetuksessa. Seksuaaliterveyden edistämiseen sisältyy sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden hyväksyminen, sukupuolitautilien torjunta, pa-

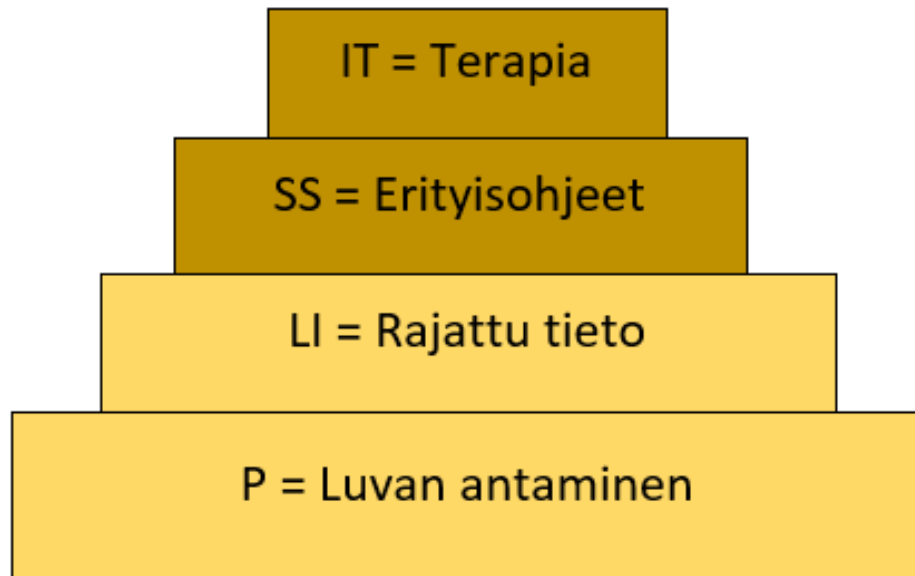
risuhdetta ja seksuaalisuutta koskeva neuvonta, seksuaalisen väkivallan ehkäisy ja ei-toivottujen raskauksien ehkäiseminen. Kunnat vastaavat toteuttamisesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022)

Seksuaalikasvatukseen olennaisesti kuuluu minäkuvan rakentumisen tukeminen, itsensä arvostaminen, toisten ja omien rajojen oppiminen. Ketään ei myöskään saa ominaisuutensa tai vamman takia jättää seksuaalikasvatuksen ulkopuolelle. Seksuaalisuus on kaikissa meissä synnynnäisenä ominaisuutena ja se on jatkuva, elinikäinen prosessi. (Oinonen & Susineva 2021, 10, 25, 42.)

Seksuaalikasvatus voi olla epävirallista esimerkiksi kodin kasvatustyötä tai virallista ammatillisesti suunniteltua kasvatustyötä. Nämä kaksi suuntaa täydentävät toisiaan. Seksuaalikasvatuksessa tulisi keskittyä myönteisiin näkökulmiin ja olisi tärkeä normalisoida nuorille seksuaalikasvatuksesta puhuminen. (Oinonen & Susineva 2021, 8–9, 13, 20.) Virallinen seksuaalikasvatus on suunnitelmallista toimintaa, jossa kasvatustilanne etenee suunnittelun kautta oppimistavoitteen asettamiseen ja opetusmenetelmien valintaan, tämän jälkeen oppimiseen ja sen arviointiin. Arviointi on tärkeää, jotta seksuaaliopetus olisi oppijoiden todellisten tarpeiden ja elämäntilanteiden mukaista. Huomiota on myös kiinnitettävä aiheen arkaluonteisuuteen, eettisyyteen, oikea-aikaisuuteen, kehitystasoon ja kulttuurien erilaisiin suhtautumistapoihin. Oppimistavoitteet liittyvät seksuaaliterveyteen ja niitä ovat käytännön taidot, teoreettiset tiedot, eettinen vastuullisuus, kriittinen ajattelutaito ja itsetuntemus. (Bildjuschkin 2015, 22.) Ryhmässä tapahtuvassa seksuaalikasvatuksessa on muistutettava ryhmää, että siellä puhutaan vain seksuaalisuudesta yleisellä tasolla. Intiimit asiat voi jakaa kahdenkeskeisessä ohjaustilanteessa ohjaajalle. (Oksanen ym. 2011, 13.)

Seksuaaliterapian, -neuvonnan ja -ohjauksen voi hahmottaa Jack Annon (1976) PLISSIT-mallin avulla (kuva 2). Mallissa on neljä tasoa. Mallin avulla voi arvioida omaa pätevyyden riittävyttä ja löytää lähestymistapoja käsitellä seksuaalisuutta. (Palonen-Munnukka 2011, 16–17; Annon 1976, 3.)

PLISSIT-malli

Kuva 2. PLISSIT- malli (Annon, J. 1976, 4; Oksanen ym. Palonen-Munnukka 2011 mukaillen)

Premission eli P tarkoittaa luvan antamista, jolloin keskustelun avulla välitetään hyväksymistä. Asiakkaalle annetaan eräänlainen lupa olla oma itsensä ja keskustella seksuaalisuudesta. Kehitysvammaisten kanssa on oltava kuitenkin tarkkana, ettei anna vahingossa lupaa loukata toisten rajoja ja keskustella millainen käyttäytyminen on soveliaista. Limited information eli LI tarkoittaa rajattua tietoa. Tietoa annetaan niistä ongelmista, joita juuri tietyllä ihmisellä tai ryhmällä on. Kehitysvammaisten kanssa kannattaa apuna käyttää selkokieltä ja esimerkiksi dioja, viittomia, valokuvia ja anatomiakarttoja. Seksuaalioikeuden mukaan ohjaajalla on edellytys antaa tietoa seksuaalisuudesta, sillä tietämättömyys voi olla kohtalokasta. Specific suggestions eli SS tarkoittaa erityisohjeita. Tällä tasolla annetaan erityisohjeita. Työntekijän ammatillinen orientaatio ja koulutus vaikuttavat erityisohjeiden antoon. Intensive therapy eli IT tarkoittaa terapiaa. Seksuaaliterapiaa voi antaa ammatillisesti koulutautunut seksuaaliterveyden asiantuntija. (Palonen-Munnukka 2011, 21–23; Ilmonen 2018, 79; Annon 1976, 3–4.) Ensimmäisillä kahdella tasolla voi toimia kuka vain luotettava aikuinen. Ylimmät kaksi tasoa voi toteuttaa seksuaalineuvoja tai seksuaaliterapeutti. (Oksanen ym. 2016, 9.)

3.3 Ammatillinen seksuaalikasvatus ja erityisryhmät

Ammatillinen seksuaalikasvatus voidaan jakaa kolmeen osaan, jotka ovat seksuaalineuvonta, seksuaalivalistus ja seksuaaliopetus. Seksuaalineuvonta perustuu ammatilliseen potilas- tai asiakastyöhön. Keskeisinä alueina on sukupuoliin ja seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset. Neuvonnassa annetaan lupa seksuaalisuuteen liittyvien mielikuvien, ajatusten, tarpeiden ja tunteiden ilmaisuun. Seksuaalivalistus taas on yksisuuntaista valistusta. Esimerkiksi erilaiset projektit, media, keskustelut ja netti, jossa on suuri yleisö. Seksuaaliopetus taas on opetussuunnitelman mukaisesti seksuaalisuuteen kuuluvien asioiden käsittelyä. Esimerkiksi terveystiedon tunneilla. Tunneilla pystytään vaikuttamaan positiivisesti nuoren arvoihin, itsetuntoon, asenteeseen ja vastuullisuuteen. (Palonen-Munnukka 2011, 17–24; Oinonen & Susineva 2021, 8–9.)

Seksuaalikasvatus on kuulunut Euroopassa 50 vuoden ajan opetusohjelmiin. Se on lähtöisin Ruotsista vuodesta 1955, kun siitä tuli pakollinen aine kaikkiin kouluihin. (THL 2010, 10.) Seksuaalikasvatus kuuluu oppilaitoksille ja kouluihin, etenkin jos koulu yhteisössä pohditaan kaikkien ihmisoikeuksien kunnioitettavaa ja arvostavaa vuorovaikutusta (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 7). Kouluissa seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä käsitellään tyypillisesti terveystiedon tunneilla. Ala-asteella sisältö liittyy elintoimintoihin, kasvun ja kehityksen vaiheisiin, sekä ihmisen rakenteeseen. Yläasteella perehdytään seksuaaliterveyden osa-alueisiin, seksuaalisen kehityksen moninaisuuteen ja seksuaalisuuteen. (Oinonen & Susineva 2021, 8–9.)

Toisella asteella ei useimmiten ole seksuaaliterveyttä oppiaineena. Joissakin jatko-opinnoissa voi kuitenkin valita vapaavalintaisia seksuaalikasvatuksen opintoja. Ammattikoulussa seksuaaliterveys jääkin vähäisen terveystiedon varaan. (Bildjuschkin 2015, 3.) Ammatillisessa perustutkinnossa terveystietoa on vain yksi opintoviikko, joka sisältää myös ihmissuhteiden ja mielenterveyden vaikutuksen hyvinvoinnille seksuaaliterveyden lisäksi (Klemetti & Raussi-Lehto 2013, 47). Tämä siis tarkoittaa sitä, että myös nuorisoalan ammattilaisilla seksuaaliterveys ja seksuaalikasvatuksesta oppiminen jää usein oman mielenkiinnon varaan, eikä sitä systemaattisesti opeteta kaikille nuorten kanssa tulevaisuudessa työskenteleville.

Toimenpiteiksi seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa 2014–2020 koulutuksesta vastaavien tahojen tulisi lisätä seksuaali- ja lisääntymisterveystietoa laajemmin osaksi ammattiin opiskelevien terveystiedon opetusta. Myös lisääntymis- ja seksuaaliterveyden merkitys mielenterveydelle pitäisi tunnistaa. (Klemetti & Raussi-Lehto 2013, 33, 148.)

Erityisryhmillä tarkoitetaan autismin kirjon henkilöitä, kehitysvammaisia ja ei-neurotyypillisiä henkilöitä. Erityisryhmille annettava seksuaalikasvatus on äärimmäisen tärkeää, sillä jokainen ihminen on seksuaalinen vammasta tai erityisyydestään huolimatta. Erityispiirre ei ole määräävä osa henkilön seksuaalisuutta. Seksuaalikasvatus on osa ihmisoikeuksia ja se on taattava jokaiselle sopivassa muodossa. Kehitysvammaisilla henkilöillä seksuaalinen kehitys etenee samalla tavalla kuin vammattomillakin ihmisillä. Heillä kuitenkin tunteiden ja ajatusten kehittyminen eri tahtia sosiaalisen murrosiän kanssa voi tuottaa hämmennystä. Usein löytääkseen tapoja ilmaista omaa seksuaalisuuttaan he tarvitsevat erityistä opetusta, ohjausta ja tukea löytääkseen ympäristölle ja itselleen sopivia tapoja ilmaista omaa seksuaalisuuttaan. Seksuaalikasvatus onkin vastaus tähän tarpeeseen. (Bildjuschkin 2015, 70.) Autismikirjon nuorille on tärkeää puhua asioista oikeilla nimillä eikä käyttää kielikuvia. Erityisen tärkeää olisi aloittaa sosiaalisista taidoista ja turvataidoista. (Oksanen ym. 2016, 11–12.)

Erityisihmisten kanssa seksuaalikasvatuksen on kiinnitettävä huomiota siihen, millä keinoin kasvatus saadaan perille. Opastusta tarvitaan romanttisten parisuhteiden kuin myös kaveri- ja ystävyys-suhteisiin. On myös tärkeää, että henkilökunta tiedostaa erityisryhmän seksuaalioikeudet. Koska erityisryhmillä tunteiden ilmaiseminen ja tunnistaminen voi olla vaikeaa, on turvataidot ja tunnetaidot ehdottomasti tärkeitä. Seksuaalikasvatuksen alkuvaiheessa onkin hyvä käydä läpi nuorten jo tietämät asiat ja missä vaiheessa seksuaalisuuden tietämystä nuoret ovat. Koska nuori, jolla on vamma, tarvitsee usein enemmän tukea muilta ihmisiltä, on tärkeä kiinnittää huomiota yksityisyyteen ja sen tukemiseen. On hyvä tukea nuorta löytämään rajansa ja auttaa häntä ymmärtämään, että seksuaalisuus kuuluu kaikille. On kuitenkin myös tärkeää kertoa, missä ja milloin esimerkiksi itsetyydytystä voi harrastaa, ja ettei se ole soveliaista julkisilla paikoilla. Asioiden pilkkominen kokonaisuuksiin, kertaus ja toisto

ovat erityisryhmien kanssa tärkeitä toimintamalleja. (Bildjuschkin 2015, 70–74.)

Olennaista seksuaalikasvatuksessa on myös seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisy ja turvataitokasvatus. Vammaiset henkilöt voivat herkemmin altistua seksuaalista kehitystä häiritsevälle ja loukkaavalle toiminnalle, koska he voivat tarvita intiimeinä pidetyissä päivittäistoiminnoissa apuja. (Klemetti & Raussi-Lehto 2013, 81.)

3.4 Aiemmat tutkimukset

Seksuaalisuudesta ja seksuaalikasvatuksesta on paljon eri tutkimuksia. Itse en kuitenkaan löytänyt tutkimuksia juuri erityisoppilaitoksen näkökulmasta tarkasteltuna. Myös opinnäytetöitä aiheeseen liittyen on tehty, kuitenkin erityisoppilaitoksen näkökulmaa ei opinnäytetöistä löytynyt. Listasin kuitenkin muutamia tutkimuksia seksuaalikasvatukseen liittyen.

THL seuraa säännöllisesti kouluterveyskyselyillä opiskelijoiden seksuaali- ja lisääntymisterveyden tiedon tasoa (Klemetti & Raussi-Lehto 2013, 28). Seksuaalikasvatuksella lisätään hyvinvointia ja onkin tutkittu, että sateenkaarinuorista suurimmalla osalla on useammin tyytymättömyyttä psyykkiseen terveyteen, sekä ahdistus- ja masennusoireita (Klemetti & Raussi-Lehto 2013, 46). Kouluterveyskyselyssä oli myös huomattu, että verrattaessa ammattiin opiskelevien nuorien tietoja seksuaali- ja lisääntymisterveydestä vuosina 2009 ja 2013, on nuorten tiedot heikentyneet. Ammattiin opiskelevilla nuorilla vain 18–34 % oli hyvät tiedot aiheesta. (Klemetti & Raussi-Lehto 2013, 28.) Vuonna 2021 kouluterveyskyselyssä 6 % ammattikoulussa opiskelevista nuorista tarvitsi mahdollisuutta keskustella seksuaalisuudesta ja ihmissuhteista jonkun kanssa (THL 2021).

Hivpoint on listannut seksuaalikasvatustyön kokemuksen perusteella, että samanikäisten nuorten tiedot voivat vaihdella paljonkin. Tämä aiheuttaa haasteita järjestää seksuaalikasvatusta niin että huomioidaan jokaisen yksilön kehitysvaihe. Hivpointin kokemuksen mukaan nuoret kaipaavat lisää seksuaalikasvatusta pitkällä aikavälillä. Tutkimuksen mukaan nuoret toivoivat eniten luotta-

muksellista ilmapiiriä. Myös toiminnalliset menetelmät ja videot ovat olleet ha-
luttuja. Kritiikkiä on saanut ehkäisy painotteisuus, valistustyö, heteronormatiiv-
inen näkökulma ja pinnallisen tason tieto. Nuoret myös toivoisivat arvosta-
vaa suhtautumista ja sitä että heidän ajatuksiaan kuunnellaan seksuaalikasva-
tuksen pohjaksi. Nuoria koskettavia asioita voikin helposti kerätä nimettömänä
heiltä itseltään. (Oinonen & Susineva 2021, 25–26.)

Ruukonen (2022) on tehnyt opinnäytetyön nuorten seksuaalikasvatuksesta
toisen asteen koulutuksessa ja sen vaikutuksesta seksuaaliterveyteen. Opin-
näytetyö on kirjallisuuskatsaus, jonka mukaan nuoret kokevat saamansa sek-
suaalikasvatuksen toisen asteen ammattikoulussa laadultaan heikoksi ja riittä-
mättömäksi, seksuaalikasvatuksen pitäisi myös olla syvällisempää ja laajem-
paa. (Ruukonen 2022.)

Lehtonen ja Palmroos (2020) ovat tehneet pro gradu- tutkielman ammattiin
valmistuvien nuorten kokemuksista seksuaalikasvatuksesta ammatillisen kou-
lutuksen aikana. Tutkimuksessa tuli ilmi, että nuorten kokemusten mukaan
seksuaalikasvatuksen toteutus on ehkäisykeskeistä. Nuoret toivoivat seksuaa-
likasvattajalta kriittisyyttä, pohtivaa ohjausta ja ohjaavaa rinnalla kulkijaa. Su-
kupuolten välillä oli myös eroavaisuuksia seksuaalikasvatuksen suhteen. Mie-
het toivoivat rakkaudesta ja tunteista puhumista. Naiset kertoivat kokemuksi-
aan lähinnä ehkäisyn näkökulmasta. Haasteeksi ammatillisen koulutuksen
seksuaalikasvatukseen kuvattiin ajankohdan ja sisältöjen yhteensovittamista.
Seksuaalikasvatuksen koettiin olevan vähäistä. (Lehtonen & Palmroos 2020.)

Pietilä ja Savikoski (2019) ovat opinnäytetyössään tutkineet nuorten kokemuk-
sia koulussa annetusta seksuaalikasvatuksesta. Tutkimuksessa nuoret koki-
vat, että seksuaalikasvatuksessa olisi kehitettävää. Seksuaalikasvatukset toi-
vottiin olevan laadukkaampaa ja monipuolisempaa. Nuoret kokivat myös posi-
tiivisella seksuaalikasvatuksella olevan merkitystä. Tutkimuksessa tuli ilmi
myös se, ettei nuoret haluaisi käydä seksuaalikasvatusta läpi tutun opettajan
kanssa, sillä he kokivat sen epämiellyttävänä. He kokivat myös, että opettajilla
voisi olla negatiivisia asenteita ja kokivat epämiellyttäväksi nähdä opettaja
seksuaalikasvatus tuntien jälkeen. Tutkimuksessa kävi ilmi myös, että nuorten
mielestä seksuaalikasvatuksen ajoitus oli pielessä. Nuoret toivoivat saavansa

aikaisemmin tietää asioista, jolloin tietoa olisi jo ennen varhaista murrosikää. (Pietilä & Savikoski 2019.)

Hästbacka ja Sirén (2017) tutki ammattilaisten tieto- ja taitotasoa sukupuolen moninaisuuteen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyen. Kuinka se on huomioitu ja kuinka yhdenvertaisuus toteutuu sateenkarinuorten kohdalla päihde- ja mielenterveystyössä. Ammattilaisissa oli paljon moninaisuutta. Jotkut kertoivat sateenkaarinuorten kohtaamisen olevan arkinen osa työtä. Ammattilaisista suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, ettei kaikilla ole tarpeeksi tietoa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä ja kysymyksistä liittyen heidän elämäänsä. Moni haastatelluista ammattilaisista kertoi huomanneensa kollegoissa ennakkoluuloja ja tietämättömyyttä, muttei kuitenkaan kertoneet havainneensa syrjintää. Haastatteluissa kuitenkin kerrottiin myös esimerkkejä tapahtuneista syrjintätapahtuksista. Tutkimuksessa havaittiin, että tiedon hankinta on jäänyt ammattilaisen ja oman henkilökohtaisen kiinnostuksen varaan ja tieto perustui suurilta osin omiin henkilökohtaisiin kokemuksiin. Tietämyksessä ja työkäytännöissä havaittiin paljon eroavaisuuksia ja ammattikuntien ja työyhteisöjen välillä keskustelu aiheesta oli vähäistä. Tutkimuksessa oli selvää, että ammattilaisten perustason koulutukseen tarvittaisiin lisää seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden opetusta. (Hästbacka & Sirén 2017.)

Savolainen (2016) tutki opinnäytetyössään sateenkaarinuorten kokemuksia seksuaalikasvatuksesta. Tutkimuksen tuloksissa tuli ilmi, että seksuaalivähemmistönuorten kokemukset koulun seksuaalikasvatuksesta olivat negatiivisia, sekä opitut taidot puutteellisia. Opettajien puutteelliset tiedot ja heteronormatiivinen opetus näkyi vastauksissa. Nuoret tarvitsisivatkin enemmän suvaitsevampaa ja moninaisempaa seksuaaliopetusta. (Savolainen 2016.)

Alanko (2014) kertoo verkkojulkaisussa, kuinka tiedon puute saattaa heikentää kokemusta kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta nuorella. Vähemmistö- aseman merkityksestä olisi hyvä olla tietoinen. Ei ole kyse vain hyväksymisestä, sillä silloin saatetaan ohittaa ja vähätellä merkityksellisiä ja kipeitä kysymyksiä sateenkaarevuuteen liittyen. Toisaalta joissakin tapauksissa siihen saatetaan takertua, vaikkei nuori sitä tarvitsisi tai haluaisi. Tasapainoilu samanlaisuuden ja erilaisuuden kysymysten kanssa on tärkeää, jottei niputeta kaikkia sateenkaarinuoria ja kokemuksia toisiinsa, eikä luoda kuilua muiden

nuorten välille. Monet meistä tekee huomaamattomia oletuksia sukupuolesta tai seksuaalisuudesta. Näiden oletusten kumoaminen ei pitäisi olla vain nuoren vastuulla. Tietämyksessä ja käytänteissä on paljon eroavaisuuksia ja usein keskustelu on aika vähäistä. Mielestäni ammattilaisten perustason koulutuksiin tarvittaisiin lisää seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvää koulutusta. Tutkimuksen mukaan monien nuorien mielestä yhteiskunnassamme on ongelmia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Kirjoituksessa kävi myös ilmi se, että monia nuoria pelotti kertoa oma suuntautumisensa tai sukupuoli identiteettinsä. Vaikka olisivatkin saaneet kannustavan vastaanoton tai nähnyt toisen yhteisössä olleen saaneen hyvän vastaanoton. Heillä on siis ollut pelkoa yhteisön mielipiteistä, onkin tärkeää mielestäni myös kiinnittää huomiota siihen, että asioista keskustellaan, jotta kukaan ei kokisi joutuvansa piilottamaan itseään. (Alanko 2014.)

Heinon tekemässä opinnäytetyössä (2013) nuorten aikuisten kokemuksia saamastaan seksuaalikasvatuksesta kävi ilmi, että ammattikorkeakoulun opiskelijat kaipasivat poika- ja tyttöryhmille pidettäviä pienryhmätunteja, sekä osallistavaa keskustelua. Viidesosa myös koki median lisänneet heille paineita. Tutkimuksessa kävi ilmi, että nuoret kaipaivat enemmän käsiteltäväksi parisuhteita ja seurustelua, vastuullista käyttäytymistä, tunteita, murrosikää, seksuaalisuutta, sukupuolielimien kehitystä ja yhdyntää. Tutkimuksessa myös todettiin, että koulussa annettava seksuaalikasvatus tavoittaa nuoret hyvin. Tutkimuksessa todettiin myös, että nuoret hakevat tietoa internetistä ja onkin tärkeää opettaa nuorille luotettavia sivustoja tiedon hakuun. (Heino 2013.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ammatillisen erityisoppilaitoksen seksuaalikasvatuksen tarvetta. Opinnäytetyössä etsitään vastauksia seksuaalikasvatuksen tarpeesta, sen toteutustavoista, niin opiskelijoiden, kuin henkilökunnan näkökulmasta.

- Tarvitsevatko ammatillisen erityisoppilaitoksen opiskelijat seksuaalikasvatusta?
- Millaista seksuaalikasvatusta nuoret toivoisivat?

- Mikä on henkilökunnan näkemys ammatillisen erityisoppilaitoksen seksuaalikasvatuksesta?

Tutkimuksessa saatuja tuloksia hyödynnetään seksuaalikasvatuksen kehittämiseen Ammattiopisto Spesiassa.

4.2 Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä

Opinnäytetyö on kuvaileva kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tarkoituksena on saada numeraalista tietoa tarpeen jakautumisesta oppilaitoksessa, jotta juuri oikeanlaisia materiaaleja pystyttäisiin kehittämään juuri nuoremme tarpeisiin. Numeraalinen tieto selitetään sanallisesti, jotta pystytään selittämään olennaiset asiat. Määrällisessä tutkimuksessa on tärkeää puolueettomuus ja se että tutkija ei vaikuta tutkimustuloksiin. (Vilkkä 2007, 13.)

Aloitin opinnäytetyöni valmistelun keväällä 2022 haastattelulla (liite 1). Haastattelun tavoitteena oli saada tietoa Spesian seksuaalikasvatuksen nykytilasta ja nuorten kanssa työskentelevien toiveista opinnäytetyötä varten. Toteutin esiselvityksenä haastattelun kolmelle henkilökunnan jäsenelle. Haastattelun pohjalta rakensin kyselyn sekä henkilökunnalle, että opiskelijoille. Apua tutkimuskysymyksiin sain myös kuraattorilta, joka opiskelee seksuaalineuvojaksi

Haastattelin ammattiopiston kuraattoria ja kaupungin kuraattoria, sekä yhteisöohjaajaa, jonka työtä on opiskelijoiden tukeminen, läsnäolo, syrjäytymisen ehkäiseminen, sekä yhteisöllisyyden lisääminen. Haastateltavat valikoituvat sen perusteella, että heille on jo aikaisemmin tullut kyselyä opettajilta seksuaalikasvatuksesta, sekä he ovat muutamia seksuaalisuuteen liittyviä tunteja käyneet pitämässä valmentavan oppilaille kevään aikana. Kaksi haastattelua toteutin sähköpostin välityksellä ja yhden kasvotusten. Haastattelusta tuli materiaalia noin yksi tekstiä per haastateltava. Haastattelun vastausten perusteella kehitin myös kyselyn opiskelijoille ja henkilökunnalle seksuaalikasvatuksesta.

Aineistonkeruuseen käytin verkkokyselyä. Verkkokysely toteutettiin otantamenetelmällä. Otantamenetelmässä valitaan havaintoyksiköt perusjoukosta, käyt-

täen ryväotantaa, jossa valitaan systemaattisesti osa luokista otantamenetelmään mukaan. Otos on harkinnanvarainen näyte, jossa ei pyritä yleistämään, vaan saamaan suuntaa antavaa tietoa aiheesta. (Vilka 2007, 55.) Kysely on aineiston keräämisessä tapa, jossa kaikilta kyselyyn vastaavilta kysytään samassa järjestyksessä samat asiat. Kysely valitaan usein, kun vastaajia on paljon. Kyselyä käytetään usein myös silloin, kun vastaajilta kysytään hyvin henkilökohtaisia asioita. (Vilka 2007, 28.) Verkkokyselyksi valikoitui Forms-kysely, joka on helposti tulkittava. Määrälliselle tutkimukselle tyypillisesti Forms-kyselyssä kuvataan tuloksia numeroiden avulla ja Forms kerää vastaukset valmiiksi Excel-kaavioihin, sekä graafisiin- taulukoihin, joiden avulla tulosten analysointi helpottuu. Kyselytutkimuksen toteutuksessa tutkija ei voi vaikuttaa vastaajien vastauksiin omilla kysymyksillään. Kyselytutkimus valittiin myös, koska nuorten voi olla vaikea puhua rehellisesti aiheesta tuntemattomalle henkilölle ja kyselyyn vastaaminen voi olla helpompaa. Kyselyllä voisi olla myös helpompi saada todellisempi tilannekuva aiheesta.

Kysely toteutettiin Ammattiopisto Spesian Järvenpään toimipisteessä. Kohdejoukkona oli otanta henkilökunnasta ja opiskelijoista. Kyselyn rakentamisen aloitin syksyllä 2022 haastatteluiden pohjalta. Kysymyksillä pyritään vastaamaan kysymyksiin mitä, miten ja kuinka paljon. Kyselyn pohjana käytin haastattelua, jotta kyselyn kysymykset saadaan rakennettua juuri Ammattiopisto Spesian tarpeita varten. Kysely toteutettiin jakamalla kyselyt vastuupettajille. Vastuupettajat jakoivat opiskelijoiden kyselyt oman luokkansa opiskelijoille, sekä opetushenkilöstölle. Kysely lähetetään 20 opettajalle. Näin kyselyn toivotaan tavoittavan yhteensä 40 henkilökunnan jäsentä. Kahdenkymmenen ryhmän opiskelijamäärä on keskimäärin 160. Opetushenkilöstölle tarkoitettu kysely (liite 2), eroaa hieman opiskelijoille tarkoitettua kyselystä (liite 3). Tavoitteena oli saada kyselyyn yhteensä 100 vastausta. Vaativan erityisen tuen ammattioppilaitoksessa henkilökunta on tiiviisti tekemisissä nuorten kanssa, tämän vuoksi haluamme kuulla myös henkilökunnan näkemyksen asiaan.

Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja vastaukset kerättiin anonymisti. Kysely koostui pääosin monivalintakysymyksistä, joita voi täydentää vapaalla tekstillä. Kysely oli jaettu osiin, jotta kysymysten hahmottaminen helpottuisi. Vastaaminen oli mahdollista niin tietokoneella, kuin älypuhelimellakin. Kysely

sisältää monivalintakysymyksiä, sekamuotoisia kysymyksiä ja avoimia tarkentavia kysymyksiä. Monivalintakysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat valmiiksi annettuja, sekamuotoisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat valmiiksi annettu ja lisäksi mukana on avoin kysymys, sekä avoimissa kysymyksissä on vapaan vastauksen mahdollisuus (Vilka 2007, 62). Henkilökunnan kysely (liite 2) sisälsi 14 kysymystä, joista 6 oli monivalintakysymyksiä, 4 sekamuotoista ja 4 avointa kysymystä. Opiskelijoiden kysely (liite 3) sisälsi 13 kysymystä, joista 6 oli monivalintakysymystä, 4 sekamuotoista ja 3 avointa kysymystä.

Ennen kyselyn lähettämistä testasin kyselyn yhden ryhmän opiskelijoilla, sekä henkilökunnan jäsenellä toimivuuden takaamiseksi. Kyselyn testaus on tärkeä vaihe, koska kyselyn lähetyksen jälkeen ei sitä voi enää muokata ja testaus tuleekin tehdä aina (Vilka 2007, 78).

Kysely lähetettiin vastuuopettajille 26.10.2022 ja heille annettiin vastausaikaa 2 viikkoa. Viikon jälkeen laitoin vielä muistutusviestin. Koska vastauksia tuli kahden viikon aikana liian vähän, lisäsin vastausaikaa vielä viikolla. Useammasta muistutuksesta huolimatta vastausmäärä jäi hieman odotettua pienemmäksi. Vastauksista saa kuitenkin yleiskuvaa nuorten mielipiteestä seksuaalikasvatuksesta, sekä henkilökunnan näkökulmaa. Opiskelijoiden kyselyyn vastasi 52 opiskelijaa ja henkilökunnan kyselyyn vastasi 36 henkilökunnan jäsentä.

Kyselyn avulla kartoitettiin opiskelijoiden omaa mielipidettä seksuaalikasvatuksesta. Toisella kyselyllä kartoitettiin opetushenkilöstön mielipidettä, miten seksuaalikasvatuksen tarve on näkynyt oppilaitoksen arjessa ja kuinka he näkevät tarpeen seksuaalikasvatukselle. Näin saatiin tutkimukseen laajempi käsitys seksuaalikasvatuksen tarpeellisuudesta.

4.3 Aineiston analysointimenetelmä

Kyselyn tuloksista laaditaan graafinen taulukko, jonka avulla tuloksia analysoidaan. Tulokset esitetään pylväskuvioiden ja piirakkakuvioiden avulla. Valitsin graafisen esitystavan, sillä se antaa helposti lukijalle mielikuvan jakaumasta

(Vilkka 2007, 138). Koska määrällisessä tutkimuksessa on tavoitteena, että tulokset myös tulkitaan (Vilkka 2007, 147), selitän tulokset myös sanallisesti. Analyysin tein Forms-kyselyn omilla automaattisilla Excel-taulukoilla ja graafisilla-taulukoilla. Avoimet kysymykset analysoin laadullisena sisältöanalyysinä. Avoimet kysymykset kirjoitin mahdollisimman tiivistetysti tuloksiin.

5 TULOKSET

5.1 Esiselvityksen tulokset

Haastateltavista jokainen oli huomannut seksuaalikasvatuksen tarpeen oppilaitoksessa. Tarve on näyttäytynyt opettajien suorina pyyntöinä luokassa pidettävään seksuaalikasvatukseen. Pyyntöjä on tullut jokaiselle haastateltavalle. Yhteisöohjaaja on myös huomannut, että aihetta käsitellään säännöllisesti opiskelijoiden kanssa keskusteltaessa. Kuraattori on myös huomannut tarpeen yksilökäynneillä ja tämä on ohjannutkin häntä hakeutumaan seksuaalilineuvoja koulutukseen. Haastateltavien mielestä seksuaalikasvatusta oppilaitoksella täytyisi kehittää yhteisellä materiaalilla, sekä kouluttamalla ja resursoimalla muutama henkilö, jotka voisivat kiertää luokissa käsittelemässä aiheita. Seksuaalikasvatuksen pitäisi myös kuulua opintosuunnitelmaan kaikilla asteilla.

Yhden haastateltavan mielestä seksuaalikasvatuksen toteuttamiselle ei ole haasteita. Toinen haastateltava kuitenkin koki resurssien puutteen vaikuttavan toimintaan. Haasteeksi nousi myös ryhmien eritasoisuus ja se että ryhmien sisällä on myös eritasoisia opiskelijoita. Tämä tuo haastetta materiaaleihin ja toteutukseen, kuinka kaikki saisivat hyödyn seksuaalikasvatuksesta. Haastateltavien mielestä monet asiat olivat tärkeitä keskustelun aiheita nuorten kanssa.

”Seksuaalisuus on meissä jokaisessa, on ok olla yksilöllinen”

”Erityisyys: kehitysvammainen / liikuntarajoitteinen + seksi / seksuaalisuus.”

”Seksuaalioikeudet, seksuaaliterveys, tunnettyöskentely, mielen-terveys, ihmissuhteet, lähisuhdeväkivalta, sukupuolien moninaisuus, nautinto, mielihyvä”

”Suorituspainet, seksi + päihteet, ehkäisy, itsensä ja toisten kunnioitus”

”Seurustelu ja yhteiset pelisäännöt, oma keho, biologinen ja seksuaalinen väistämätön kehitys, painottuminen seksuaaliseen iloon ja nautintoon, ei varoitteluun, sekä itsensä suojaaminen”

Haastateltavat kokivat, että kaikki seksuaalikasvatukseen liittyvät asiat kiinnostavat nuoria. Haastateltavat uskoivat, että nuoria kiinnostaa etenkin tunteet kuten ihmissuhteet, ihastuminen, rakastuminen sekä seurustelu. Seksissä aihealueina tuli esiin nautinto, yhdyntä, itsetyydytys, maksullinen seksi ja mitä seksi on. Seksuaaliterveydessä nuoria ajateltiin kiinnostavan ehkäisy ja suojautumisen vaihtoehdot, kondomin käyttö sekä porno. Seksuaalioikeudet koettiin myös kiinnostavan nuoria, kuten omat rajat, mitä kuuluu tehdä sekä mitä ei tarvitse tehdä. Erityisyyden koettiin myös mietityttävän nuoria, kuten kehitysvammainen / liikuntarajoitteinen + seksi / seksuaalisuus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolien moninaisuus, sekä seurustelu.

Yksi haastateltavista koki, että seksuaalikasvatuksen tarvetta ei koulun henkilökunnalle ole, sillä se ei ammatillisen opettajan työn sisältöön kuulu, kuitenkin seksuaalikasvatus olisi hyvä saada opettavien aineiden joukkoon ammattikouluihin. Toisen haastateltavan mielestä muutama henkilö olisi hyvä kouluttaa, jotta he voisivat ottaa vastuuta aiheesta. Kolmannen haastateltavan mielestä koulutus olisi ehdottomasti tarpeen koulun henkilökunnalle. Henkilökunta voisi auttaa nuorten tukemisessa puhumalla asiasta luontevasti. Henkilökunta myös tutustua aiheeseen, vastaamalla avoimesti nuorten kysymyksiin, tarvittaessa ohjata seksuaalineuvojalle/terveydenhoitajalle/ kuraattorille. Tärkeää on, ettei jätä nuorta yksin asian kanssa.

Tietoa oppilaitoksen aikaisemmista seksuaalikasvatuksista ei kahdelta haastateltavalta löytynyt, lyhyen työkokemuksen vuoksi kyseisessä oppilaitoksessa. Pidempään ammattiopistolla työskennellyt kertoi, ettei oppilaitoksella ole systemaattisesti pidetty seksuaalikasvatusta. Aihe on myös läsnä opiskelijoiden kanssa keskusteltaessa lähes päivittäin, opiskelijoilla hyvin vajavaiset tiedot / taidot (erityiset tarpeet - ikätaso - aikaisempi seksuaalikasvatus), yksityisyyden ymmärtämättömyytenä, sekä rajattomuutena ja jossain määrin ahdistuksena.

” Seksuaalikasvatuksen puute näkyy oppilaitoksella opettajien pyyntöinä saada apua aiheeseen opiskelijahuollosta.”

Mielekkäinä seksuaalikasvatuksen muotoina haastateltavat pitivät toiminnallisia pienryhmiä, tietoiskuja, edukaatio esimerkiksi PowerPointilla, sekä konkreettisia harjoitteita. Yhden haastateltavan mielestä kaikki mallit ovat hyviä, kunhan se antaa tilaa avoimelle keskustelulle toiminnallisten harjoitusten myötä. Tärkeintä on kuitenkin, että tapa on opiskelijoille mieluinen.

Tulevalla kyselyllä toivotaan saatavan tietoa mikä tyttöjä ja poikia kiinnostaa tai huolettaako heitä jokin asia omassa seksuaalisuudessaan. Nykyaikana sukupuolen moninaisuus ja seksuaaliset suuntautumismuodot ovat näkyvillä aiempaa enemmän, ja lakimuutoksia yms. on myös tehty. Miten tämä vaikuttaa nykynuorten mielenterveyteen/ itsetuntemukseen? Onko tulokset vain positiivisia, vai onko nuorten nykyään vielä vaikeampi ”löytää itsensä”? Mistä asioista ja millä tavalla nuoret haluavat seksuaalikasvatusta, sillä aihe on niin laaja.

Tuleva kysely on tärkeä apuväline nuorten äänen kuuluvaksi saattamiseen. Myös konkreettisia vastauksia opettajien ja ohjaajien puolelta on hyvä kartoittaa, jotta saadaan kokonaisvaltainen kuva ammattioppilaitoksen seksuaalikasvatuksen tarpeesta. Kyselystä toivotaan saatavan laajasti tietoa nuoria kiinnostavista aiheista ja toteutustavoista.

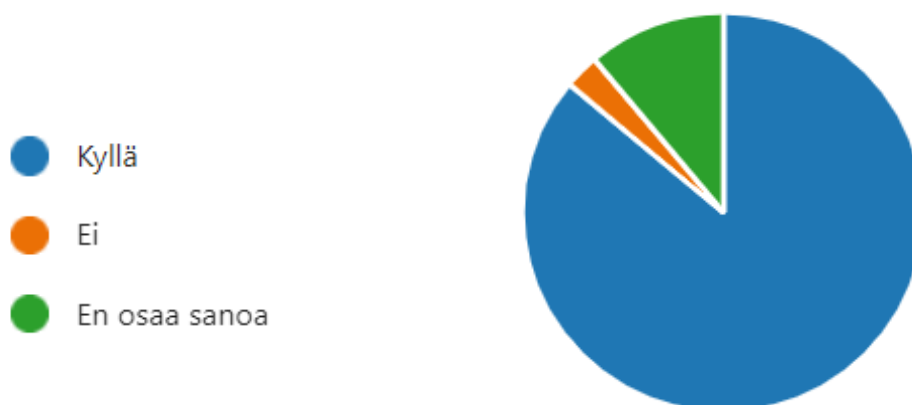
5.2 Henkilökunnan kyselyn tulokset

Opettajia kyselyyn vastasi 16 (44 %) ja opetuksen tukea 20 (56 %) (kuva 3). Valmentavan koulutuksen henkilökunnasta yksitoista vastasi kyselyyn. Heistä viisi oli opettajia ja kuusi ohjaajia. Tutkintotavoitteisen koulutuksen henkilökunnasta 25 vastasi kyselyyn. Heistä 11 oli opettajia ja 14 ohjaajia.

Kuva 3. Kysymys "työskentelen" (n = 36)

Henkilökunnasta 31 (86 %) oli sitä mieltä, että opiskelijat tarvitsevat seksuaalikasvatusta. Vain 1 (3 %) oli vastannut, ettei nuoret tarvitse seksuaalikasvatusta ja 4 (11 %), ettei osaa sanoa (kuva 4). Valmentavan koulutuksen kaikkien vastaajien mielestä opiskelijat tarvitsevat seksuaalikasvatusta. Ei ja en osaa sanoa vastaukset tulivat tutkintotavoitteisen henkilökunnan vastauksista.

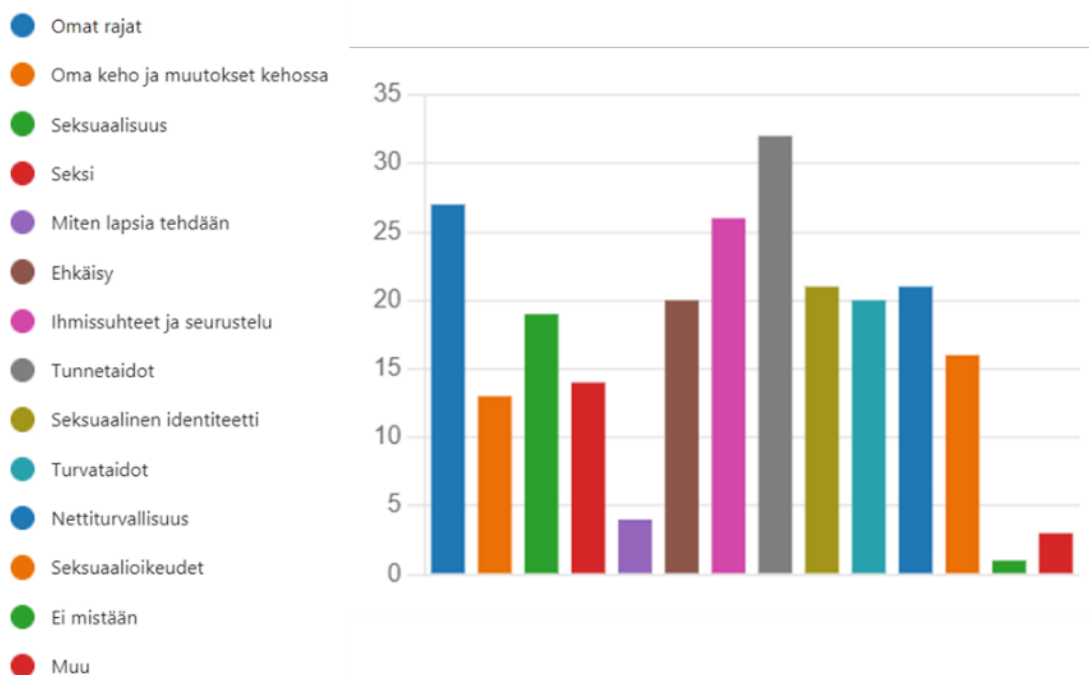

Kuva 4. Kysymys "Tarvitsevatko opiskelijat mielestäsi seksuaalikasvatusta" (n = 36)

Henkilökunnan mielestä nuoret tarvitsevat eniten tietoa tunnetaidoista (32), omista rajoista (27), ihmissuhteista ja seurustelusta (26). Myös nettiturvallisuus (21), seksuaalinen identiteetti (21), turvataidot (20) ja ehkäisy (20) sai yli kaksikymmentä vastausta. Hieman vähemmän vastauksia sai seksuaalisuus (19), seksuaalioikeudet (16), seksi (14), sekä oma keho ja muutokset kehossa (13). Vähiten kannatusta kyselyssä sai, miten tehdään lapsia (4), muu (3) ja vain yksi vastaajista oli sitä mieltä, ettei tarvitse tietoa mistään. (kuva 5.)

Valmentavan koulutuksen henkilökunnan vastauksissa jokainen aihealue keräsi kannatusta. Muu vastauksessa oli mainittu oman sukupuolen roolin pohdinta ja toisten ymmärtäminen. Eniten kuitenkin koettiin tarpeelliseksi keskustella omista rajoista (10), ihmissuhteista ja seurustelusta (10), sekä tunnetaidoista (10).

Tutkintotavoitteisen henkilökunnan vastauksissa myös lähes jokainen aihealue keräsi kannatusta, ainoastaan miten lapsia tehdään, ei koeta tutkintotavoitteisen opiskelijoiden kanssa olevan ajankohtainen aihe. Kuitenkin tunnetaidot (22), ihmissuhteet ja seurustelu (16), sekä omat rajat (17) keräsivät eniten kannatusta. Myös turvataidot (14), nettiturvallisuus (14) ja seksuaaliset identiteetit (13) keräsivät kannatusta. Muu vastaukseen oli kirjoitettu esimerkiksi oman häiritsevän toiminnan vaikutus muihin. Nuorten hyvä tietoisuus sukupuoli- ja seksuaali-identiteetistä varsinkin asian läpikäyneillä opiskelijoilla. Asiaa ei vastaajan mielestä suoraan kysyttyä, ellei aihetta ilmene.

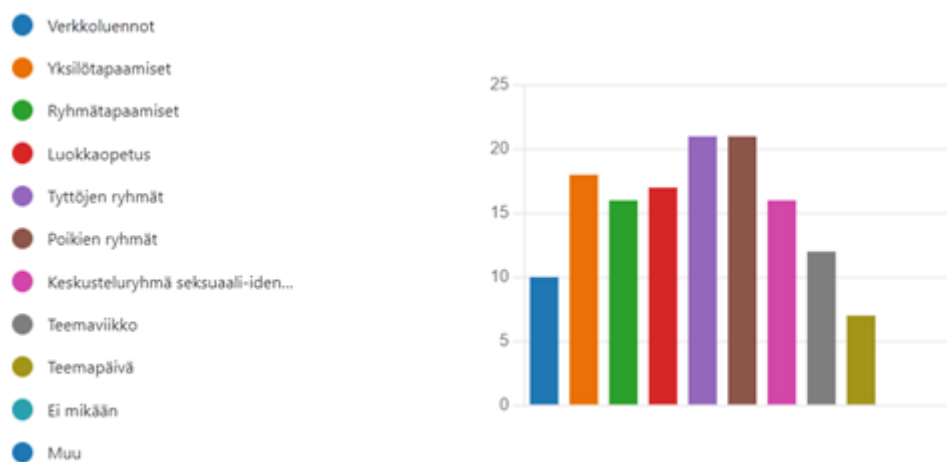

Kuva 5. Kysymys "Mistä aiheesta opiskelijat tarvitsevat lisää tietoa" (n = 36)

Henkilökunnan mielestä eniten hyödyllisiä kasvatusmuotoja oli tyttöjen (21) ja poikien ryhmät (21). Lähes puolet vastaajista kannattivat myös yksilötapaamisia (18), luokkaopetusta (17), keskusteluryhmiä seksuaali-identiteeteistä (16)

ja ryhmätapaamisia (16). Teemaviikko (12), verkkoluennot (10) ja teemapäivä (7), sai vähiten kannatusta henkilökunnalta. (kuva 6.)

Kasvatusmuodoista eniten kannatusta valmentavan koulutuksen henkilökunnalta sai yksilötapaamiset (7), tyttöjen ja poikien ryhmät (7). Verkkoluennot (1) ja teemapäivä (1) sai vähiten kannatusta. Myös ryhmätapaamiset (6) ja luokkaopetus (6) keräsivät kannatusta. Kuitenkaan vastauksien määrässä ei merkittäviä eroja ole. Kasvatusmuodoista eniten tutkintotavoitteisen koulutuksen henkilökunnalta kannatusta sai tyttöjen ja poikien ryhmät (14). Myös yksilötapaamiset (11), luokkaopetus (11) ja seksuaali-identiteettien keskustelu ryhmät (11) keräsivät kannatusta. Kuitenkaan vastauksien määrässä ei merkittäviä eroja ole.

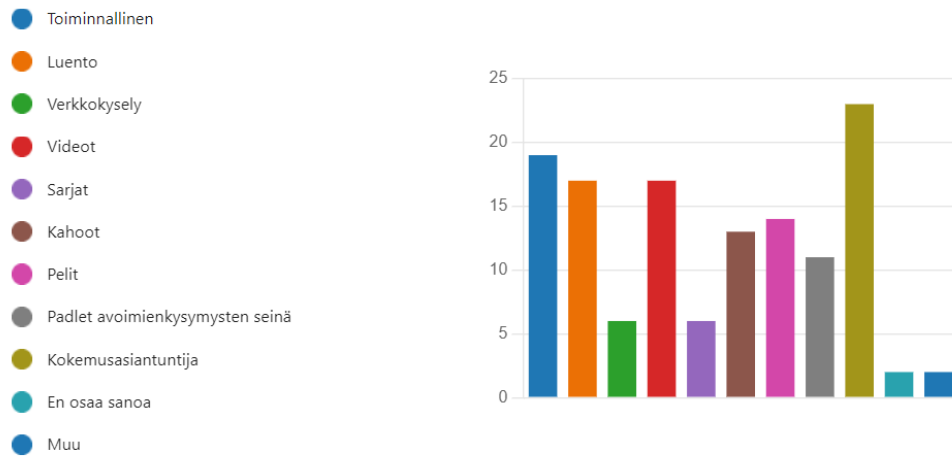

Kuva 6. Kysymys ”Millainen kasvatusmuoto olisi mielestäsi hyödyllinen” (n = 36)

Henkilökunnan mielestä parhaita toimintatapoja olisivat kokemusasiantuntija (23) tai toiminnallinen (19) seksuaalikasvatuksen muoto. Vähemmän kannatusta henkilökunnan puolelta saivat toimintatavat, joihin liittyy verkkototeutukset ja passiiviset toimintatavat. (kuva 7.)

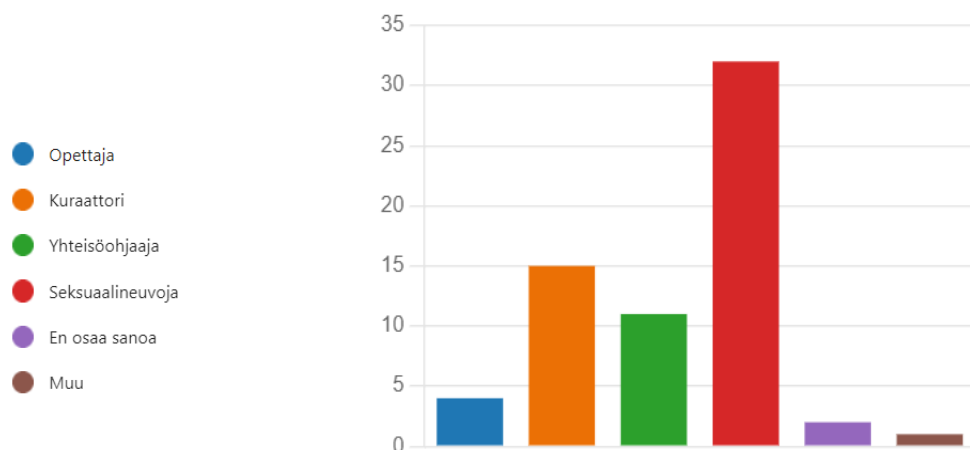
Toimintatapana valmentavan koulutuksen henkilökunnalla nousi toiminnallinen (7), videot (7) ja kokemusasiantuntija (6) koettiin parhaimpana. Verkkoluennot ja kyselyt keräsivät vähiten kannatusta. Muu vastauksessa mainittiin edellisen kysymyksen teemapäivä ja teemaviikko. Tutkintotavoitteisella toimintatapana

kokemusasiantuntija (17) koettiin parhaimpana. Myös luennot (13) ja toiminnallinen (12) seksuaalikasvatus sai kannatusta. Muu vastauksessa ehdotettiin pienissä ryhmissä keskustelua.

Kuva 7. Kysymys ”Mikä toimintatapa olisi hyvä” (n = 36)

Henkilökunta piti selkeästi parhaimpana seksuaalikasvatuksen pitäjänä seksuaalineuvojaa (32). Vastauksista kävi myös ilmi, että vähiten koetaan seksuaalikasvatuksen pitämisen olevan opettajan (4) pitämänä paras. (kuva 8.) Tutkintotavoitteisen (22) ja valmentavan koulutuksen (10) henkilökunnan vastauksissa molemmilla nousi selkeästi seksuaalineuvojan pitämä seksuaalikasvatus suurimpaan osuuteen. Tutkintotavoitteiselta puolelta oli muu osioon kommentoitu, että ihan kuka vaan, joka osaa tehdä aiheesta muuta kuin nolon ja epä-mukavan.

Kuva 8. Kysymys ”Kenen pitämänä” (n = 36)

Vastanneista 22 (61 %) ei osannut sanoa, onko oppilaitoksella ollut seksuaalikasvatusta. Vain 9 (25 %) vastaajasta tiesi, että seksuaalikasvatusta on oppilaitoksella ollut ja 5 (14 %) oli sitä mieltä, ettei seksuaalikasvatusta ole ollut. (kuva 9.)

Suurin osa (7) valmentavan koulutuksen henkilökunnan vastaajista vastasi, että oppilaitoksella on ollut seksuaalikasvatusta. Seuraavan kysymyksen kommentteissa kävi ilmi, että opettajat ovat käyneet omien luokkiensa kanssa läpi seksuaalikasvatusta esimerkiksi ehkäisyä ja seksitauteja. Myös työkykypassi tuli kommentteissa esiin. Myös kuraattoria/seksuaalineuvojaa on pyydetty luokkaan pitämään tuntia. Eräs vastaajista kertoi myös, että luokassa on käynyt ulkopuolinen pitämässä pojille ja tytöille omat kurssit. Suurin osa tutkintotavoitteisen henkilökunnan vastaajista ei osannut sanoa (19) onko oppilaitoksella ollut aikaisemmin seksuaalikasvatusta. Yksi vastaajista on kommentoinut, että kuraattori on pitänyt seksuaalikasvatusta. Kaksi vastaajista kommentoi, ettei heidän osaamisalallaan ole seksuaalikasvatusta ollut ollenkaan.

Kuva 9. Kysymys "Onko oppilaitoksellamme aikaisemmin ollut seksuaalikasvatusta" (n = 36)

Kaksikymmentä vastaajista (56 %) oli sitä mieltä, että sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus näkyy enemmän kuin aikaisemmin. Joka kolmas, eli kaksitoista vastaajista ei kuitenkaan osannut sanoa (33 %) ja vain 4 vastanneista (11 %) ei ollut huomannut muutosta. (kuva 10.)

Valmentavan koulutuksen henkilökunnan vastaukset sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen näkymiseen jakoutuivat kyllä (6), sekä ei (1) / en osaa sanoa (4) välillä lähes tasaisesti. Seuraava kysymys siitä, kuinka tämä näkyy ja

vaikuttaako se opiskelijan mielenterveyteen tai itsensä löytämiseen kommentteissa oli otettu esille nuorten pohdintoja, epävarmuutta, toisten opiskelijoiden roolin pohdintaa, seksuaalisen identiteetin kehittyminen, sekä tilanteita, joissa tarvitaan henkilökuntaa. Terveellinen avoimuus on lisääntynyt.

”Prosessi vaikuttaa mielenterveyteen ja on monilla eri vaiheisina menossa juuri tällä hetkellä. Monilla mielenterveys voi olla myös koetuksella pohdintojen keskellä.”

Tutkintotavoitteisen henkilökunnan mielestä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus näkyy aikaisempaa enemmän oppilaitoksen arjessa (14). Seuraava kysymys siitä, kuinka tämä näkyy ja vaikuttaako se opiskelijan mielenterveyteen tai itsensä löytämiseen toi useamman kommentoinnin. Vastauksissa ilmeni, että oppilaitoksessa on enenevässä määrin eri tavoin suuntautuneita, sekä enemmän opiskelijoita, joiden sukupuoli-identiteetti ei vastaa kehoa. Useimmat tuovat myös rohkeammin käytöksellään ja ulkonäöllään oikeaa itseään esille. Vaikka moninaisuutta on ryhmissä ollut aikaisemminkin, tuottaa se opiskelijoille edelleen myös haasteita. Opiskelijoilta on myös kuultu sukupuolen tuomista ikävästä kohtelusta, sekä sen tuomasta itsetunnon ja identiteetin hankaluuksista. Asioista myös puhutaan avoimemmin. Kommentteissa oli myös, että muusta kuin heteroudesta on pidetty niin paljon meteliä, että nuoret ovat hämillään ja saattavat päättää olevansa esim. panseksuaaleja erottuakseen trendikkäästi joukosta. Myös ahdistuneisuutta epä tietoisuudesta omasta seksuaalisuudesta on enemmän havaittavissa.

”Suomi on riittävän ymmärtäväinen erilaisten seksuaali-identiteettien suhteen ja siksi tätä ei tarvitse liikaa mainostaa.”

”Viimeisen 10 vuoden aikana on mielestäni ollut joka vuosikursilla vähintään 1 ja usein useampikin, joka kuuluu johonkin seksuaalivähemmistöön tai pohtii sukupuoli-identiteettiään jollain tasolla - tai opiskelija on jopa "sinut" asian kanssa.”

”Opiskelijoiden keskuudessa on aiempaa enemmän ok, että miettii suuntautumistaan ja on ihan omanlaisensa nuori. Silti asian tiimoilta on paljon vielä ahdistusta ja pohdintaa, johon olisi hyvä saada tukea.”

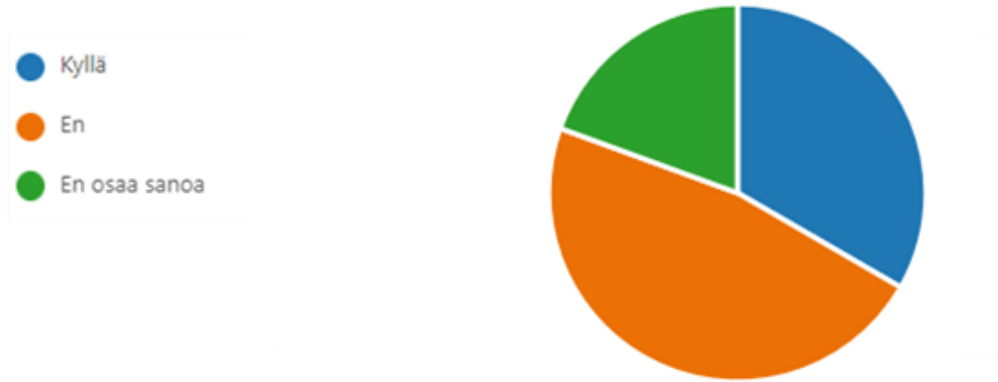
Kuva 10. Kysymys ”Näkykö sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus enemmän kuin aikaisemmin” (n = 36)

Lähes puolet eli 17 (47 %) vastanneista koki, ettei tarvitse lisää tietoa seksuaalikasvatuksesta nuorten kanssa toimiessa. Kuitenkin 12 (33 %) koki sitä tarvitsevänsä. (kuva 11.)

Valmentavan koulutuksen vastaukset jakautuivat kyllä (4), en (4) ja en osaa sanoa (3) välillä aika tasaisesti. Valmentavan koulutuksen kommentteihin oli kirjoitettu, että tietoa tarvittaisiin yleisesti moninaisuudesta, miten ohjata ja tukea opiskelijoita. Kuinka tukeminen ja ohjaaminen tapahtuu opiskelijoiden kanssa, joilla on esimerkiksi kehityksen viivästymää tai kognitiivinen kapasiteetti ei ole kovin korkea ja kuinka heidän kanssaan, joilla ei kehityksen viivästymää ole. Erityisesti seksuaalisesta suuntautumisesta toivottiin tietoa, sekä toiminnasta arkisissa tilanteissa. Opettajille tulee usein paljon kysymyksiä ja pohdintoja kriisitilanteissa esimerkiksi raskaus, abortti ja ehkäisy.

”Miten käsitellä asioita oikea-aikaisesti, sillä se ei ole kaikille ajankohtaista.”

Suurin osa tutkintotavoitteisen koulutuksen vastaajista ei kaivannut lisätietoa seksuaalikasvatuksesta (13). Osa kuitenkin sitä kaipaisi (8). Kommentteihin oli kirjoitettu aiheen tärkeydestä, sekä koulutusehdotuksia. Oppilaitokselle kaivattiin seksuaalikasvattajan vierailua, yleisiä koulutuksia aiheesta, tiivistettyä tietoa nuorten kohtaamista haasteista, tietoa mistä saada apua nuorelle seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa, sekä sukupuolen moninaisuudesta.

Kuva 11. Kysymys ”Koetko itse tarvitsevasi lisää tietoa seksuaalikasvatuksesta nuorten kanssa toimiessa” (n = 36)

Vapaata palautetta tuli yhteensä kahdeksan kappaletta. Vapaassa palautteessa valmentavan koulutuksen henkilökunta oli kirjoittanut, että seksuaalikasvatuksessa on tärkeää huomioida kohderyhmän taso. Aihetta pidettiin tärkeänä ja olisi hyvä saada oppilaitokselle ilmapiiri ja keskustelu sille tasolle, että jokainen on erilainen ja toisaalta samanlainen. Opettajien kanssa olisi myös hyvä keskustella seksuaalikasvatuksen ajankohdasta, sillä joidenkin ryhmien osalta tilanne nousee esille heti lukuvuoden alussa ja joskus taas myöhemmin turvallisen ympäristön luomisen jälkeen ja joskus tarpeet asian tiimoilta aktivoituvat vasta keväällä.

”Oppilaitokseen tulee nuoria, jotka puhkeavat kukkaan nuorina aikuisina ja lapsuus jää taakse ja matka jatkuu kohti aikuisuutta ja omaa elämää, joten aihe on tärkeä.”

Vapaassa palautteessa tutkintotavoitteisen henkilökunnan kyselyyn annettiin kiitosta asian esille nostamiseen ja siitä, kuinka seksuaalisuus on aihe, joka on iso osa elämää ja nousee esille nuorten kanssa työskennellessä. Vinkkiä annettiin myös työkykypassista, jossa käsitellään kyseistä aihetta.

5.3 Opiskelijoiden kyselyn tulokset

Vastaajista 33 oli miehiä (63 %). Naisia oli kolmasosa, eli 17 (33 %). Muuta sukupuolta oli yksi ja yksi ei halunnut vastata kysymykseen. (kuva 12.)

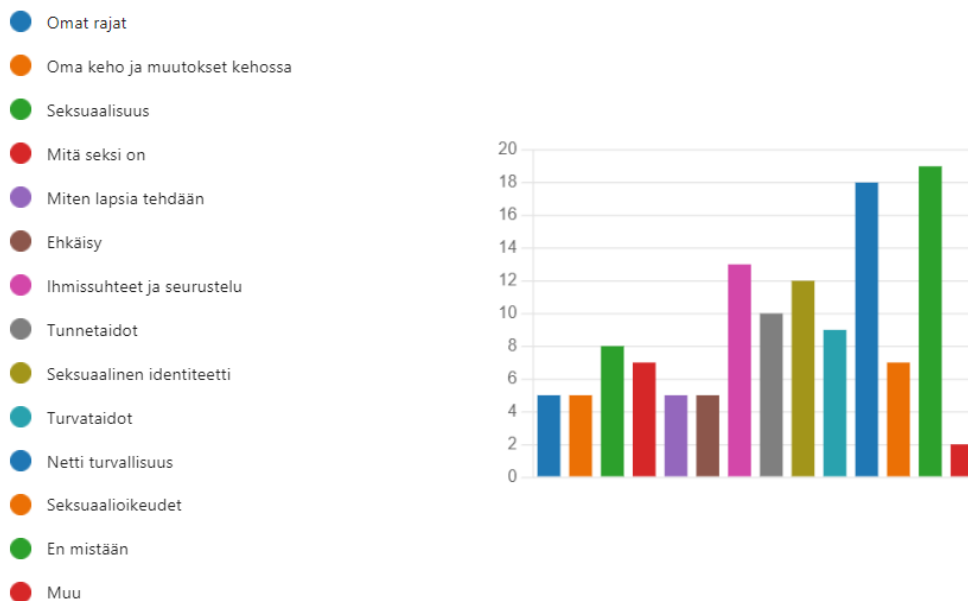
Kuva 12. Kysymys "Sukupuolesi" (n = 52)

Vastanneista opiskelijoista 32 (62 %) tiesi mitä seksuaalikasvatus on. Vain kolme (6 %) ei tiennyt mitä seksuaalikasvatus tarkoittaa. Kuitenkin 17 (33 %) oli myös epävarmoja seksuaalikasvatuksesta. (kuva 13.) Kaikki, jotka olivat vastanneet kyselyyn en, olivat vastanneet kysymyksessä kaksi olevansa miehiä.

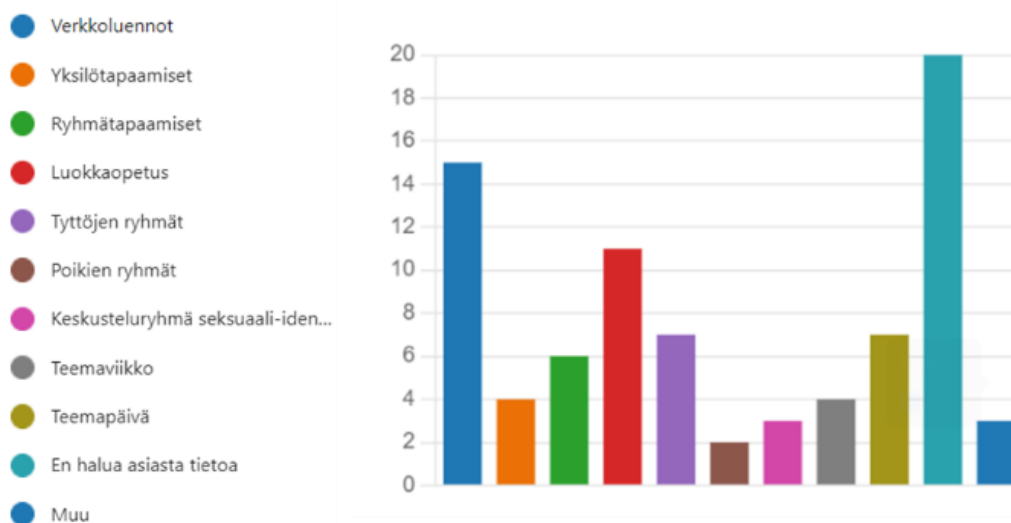
Kuva 13. Kysymys "Tiedätkö mitä on seksuaalikasvatus" (n = 52)

Vastauksista huomasi, että nuoria kiinnosti eniten saada lisää tietoa nettiturvallisuudesta (18). En mistään vastaus oli kuitenkin eniten edustettuna vastauksissa (19). Jokaista kohtaa oli kuitenkin vastattu ainakin kerran. Vähiten opiskelijoita kiinnosti omat rajat (5), oma keho ja muutokset kehossa (5), miten lapsia tehdään (5), sekä ehkäisy (5). (kuva 14.) Muu kohdassa oli kerrottu, että kiinnostaisi tietää mitä muuta seksuaalisuus on kuin yhdyntää, myös oma keho ja muutokset kehossa oli vastattu uudelleen kommentteissa.

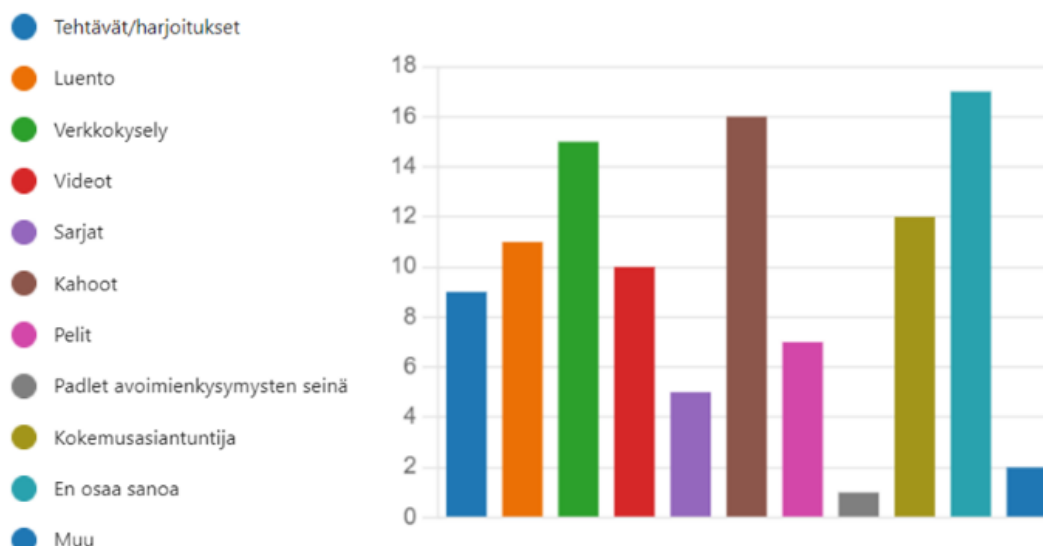
Kuva 14. Kysymys "Mistä haluaisit kuulla lisää" (n = 52)

Jopa 20 opiskelijaa ei halunnut tietoa seksuaalisuudesta. Eniten muista vaihtoehdoista opiskelijat kokivat verkkoluennon (15) olevan hyvä tapa saada lisää tietoa seksuaalikasvatuksesta. Tämä saikin toiseksi eniten vastauksia. Vähiten ääniä sai keskusteluryhmä seksuaali-identiteeteistä (3), sekä poikien ryhmät (2). (kuva 15.) Muu kohtaan oli kommentoitu en osaa sanoa, emt ja seksuaalikasvatus tunti, jossa on poikia ja tyttöjä.

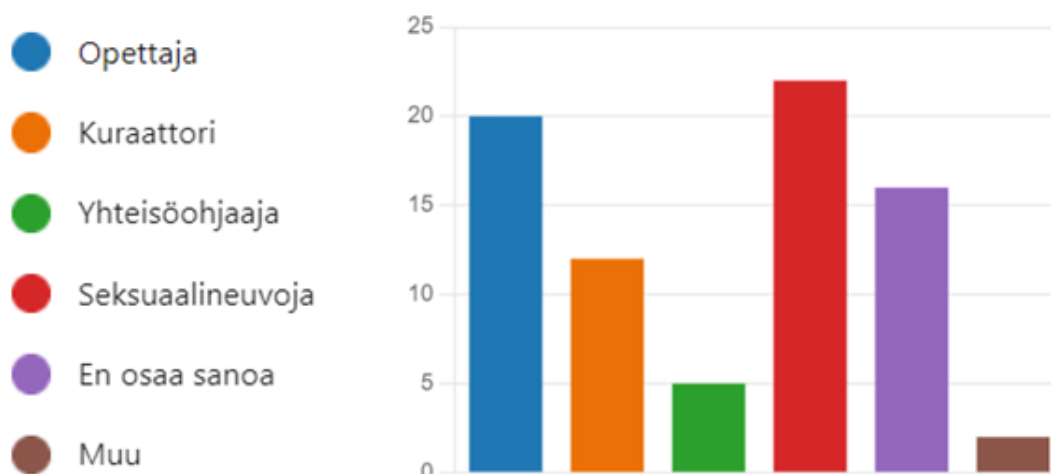
Kuva 15. Kysymys "Miten toivoisit saavasi tietoa seksuaalisuudesta" (n = 52)

Eniten vastauksia parhaaksi toimintatavaksi sai en osaa sanoa vaihtoehto (17). Kahoot tietovisa (16) ja verkkokysely (15) saivat vaihtoehtoista eniten ääniä. Vähiten ääniä keräsi pelit (7), sarjat (5), ja Padlet avoimienkysymysten seinä (1). (kuva 16.) Muu vaihtoehdossa oli kirjoitettuna keskustelu kahdestaan työntekijän kanssa, sekä emt.

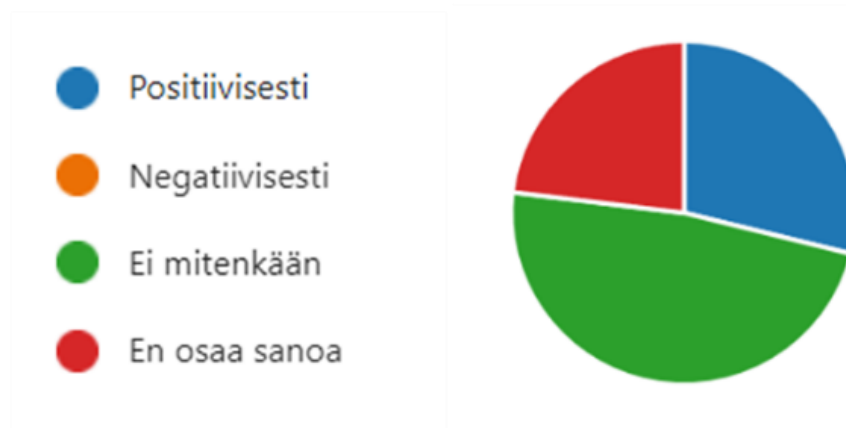
Kuva 16. Kysymys "Mikä toimintatapa olisi hyvä" (n = 52)

Vastausten perusteella opiskelijat pitivät seksuaalineuvojaa (22) ja opettajaa (20) parhaana seksuaalikasvatuksen pitämiseen. Tässäkin kyselyssä en osaa sanoa nousi myös vahvasti esille (16). (kuva 17.) Muu kohdassa ei ollut analysoituja vastauksia.

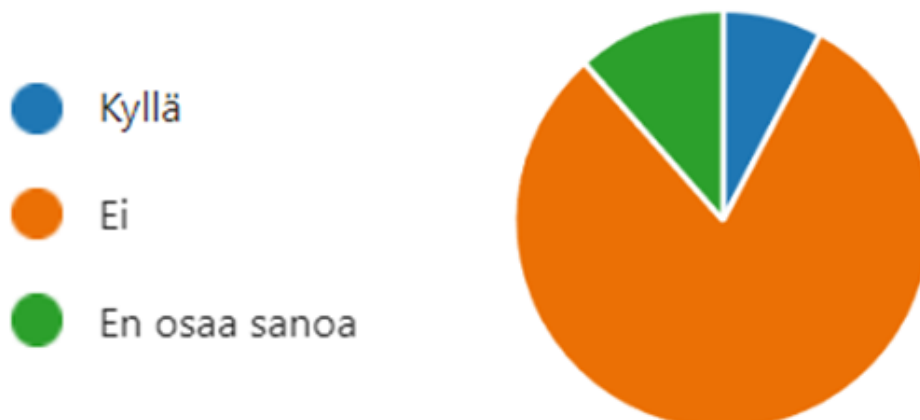
Kuva 17. Kysymys "Kenen pitämänä" (n = 52)

Lähes puolet, eli 25 (48 %) vastaajista koki, ettei sukupuolen moninaisuus ja seksuaaliset suuntautumismuotojen näkyvillä olo ei ole vaikuttanut identiteetin löytymiseen. Kukaan ei vastannut sen vaikuttaneen negatiivisesti. Noin neljäsosa, eli 15 (29 %) vastasi sen vaikuttaneen positiivisesti ja neljäsosa, eli 12 (23 %) ei osannut sanoa. (kuva 18.)

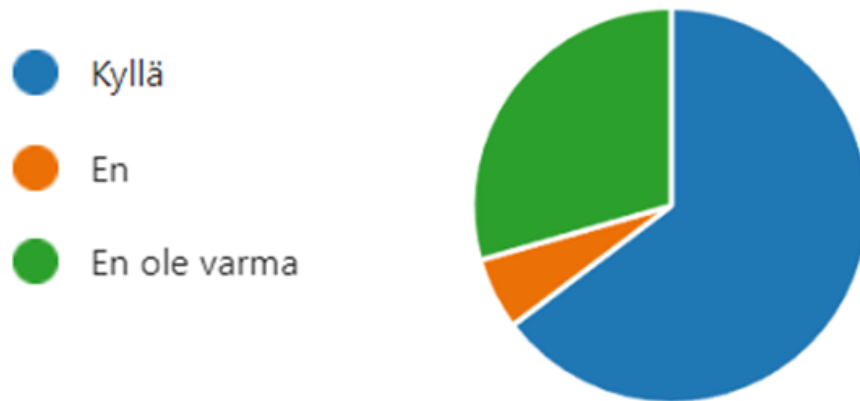
Kuva 18. Kysymys ”Sukupuolen moninaisuus ja seksuaaliset suuntautumismuodot ovat paljon näkyvillä. Onko tämä vaikuttanut oman identiteetin löytymiseen” (n = 52)

Suurinta osaa, eli 42 (81 %) opiskelijoista ei huolettanut mikään asia omassa seksuaalisuudessaan. Seksuaalisuudessa neljää (8 %) opiskelijaa kuitenkin huoletti jokin asia. (kuva 19.) Kommenteissa kävi ilmi, että opiskelijoista osaa huoletti esimerkiksi pyörätuoli, se että seksiä ja seksuaalisuutta on liian hyvin näkyvillä sosiaalisessa mediassa. Pelko siitä, ettei osakaan harrastaa seksiä tai jos seksin harrastaminen sattuu.

Kuva 19. Kysymys ”Huolettaako jokin asia omassa seksuaalisuudessa” (n = 52)

Suurin osa vastaajista, eli 33 (65 %) tiesi keneltä kysyä seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Kuitenkin reilu neljäsosa, eli kolme (6 %) vastaajista ei tiennyt ja 15 (29 %) ei ollut varma asiasta. (kuva 20.)

Kuva 20. Kysymys ”Tiedätkö keneltä voit kysyä seksuaalisuuteen liittyvistä asioissa” (n = 52)

Vapaaseen sanaan tuli yhteensä yksitoista vastausta. Vapaassa kommentoinnissa oli kerrottu seksuaalisuuden kiinnostavuudesta aiheena ja sen tärkeydestä. Eräs kommentoija toivoi, että aiheesta keskusteltaisiin enemmän.

”Oman seksuaalisuuden kanssa kamppaillessa auttaisi, kun asiasta tietäisi enemmän ja olisi hyvä, että asiasta olisi ihan lukujärjestyksessä oppitunteja.”

Oman seksuaalisen suorituskyvyn epäileminen nousi myös esiin kommentissa, sekä esimerkiksi pyörätuolin tai fyysisten rajoitteiden vaikutus seksuaalisuuteen. Kiinnostusta oli myös kuulla mitä muuta seksuaalisuus on kuin vain fyysistä toimintaa.

5.4 Kyselyiden tulosten yhteenveto

Kyselyssä lähes jokainen (32/36) henkilökunnasta vastanneista oli sitä mieltä, että seksuaalikasvatusta tarvitaan. Opiskelijoista myös yli puolet (33/52) koki seksuaalikasvatuksen olevan tarpeellista. Suurin osa opiskelijoista myös tiesi mitä seksuaalikasvatus on (32/52). Tämä voi kuitenkin olla niin, että opiskelijat ajattelevat seksuaalikasvatuksen olevan terveystunneilla saatua opetusta ja

valistusta, eivätkä tiedä seksuaalikasvatuksen laajuudesta. Henkilökunnan näkemys seksuaalikasvatuksen aiheista oli tunnetaidot (32/36), omat rajat (27/36), sekä ihmissuhteet ja seurustelu (26/36) eniten edustettuina. Opiskelijoilla eniten edustettuina oli vastaukset nettiturvallisuus (18/52), ihmissuhteet ja seurustelu (13/52), sekä seksuaalinen identiteetti (12/52). Miten lapsia tehdään ei saanut paljoa kannatusta kummassakaan kyselyssä. Opiskelijoiden kyselyssä vähiten vastauksia tuli myös ehkäisyyn (5/52), omaan kehoon ja sen muutokseen (5/52), sekä omiin rajoihin (5/52).

Kasvatusmuotoina henkilökunta piti parhaina tyttö (21/36) ja poika (21/36) ryhmiä, yksilötapaamisia (18/36) ja luokkaopetusta (17/36). Opiskelijat pitivät mielekkäimpänä verkkoluentoja (15/52) ja luokkaopetusta (11/52). Luokkaopetus oli siis molemmilla ryhmillä kolmen parhaan joukossa. Ajattelisin että olisi hyvä olla tarjolla eri toimintatapoja ja halukkaille esimerkiksi tallennettavia verkkoluentoja, joihin opiskelijat voivat halutessaan osallistua tai käydä tarpeen vaatiessa itsenäisesti vielä katsomassa. Toimintatapoina henkilökunta piti parhaimpana vaihtoehtona kokemusasiantuntijaa (23/36), toiminnallista (19/36), sekä videoita ja pelejä (17/36). Opiskelijoilla eniten vastatuksi nousi verkkokyselyt (16/52) ja Kahoot (16/52). Kokemusasiantuntijaa kannatti kuitenkin reilu neljäsosa vastanneista opiskelijoista (12/52).

Molemmat sekä henkilökunta (32/36), että opiskelijat (22/52) kannattivat eniten seksuaalineuvojan pitämää seksuaalikasvatusta. Vain harva vastanneesta henkilökunnasta (9/36) tiesi, että oppilaitoksella olisi ollut seksuaalikasvatusta. Osa heistä oli itse järjestänyt seksuaalikasvatusta tai pyytänyt kuraattoria tai yhteisöohjaajaa pitämään sitä. Tästä voisi päätellä, että ainakin suurimman osan seksuaalikasvatuksesta tapahtuu opettajan aktiivisuuden perusteella.

Yli puolet henkilökunnan (20/36) kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että oppilaitoksessa sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus näkyy entistä enemmän oppilaitoksen arjessa. Toisaalta avoimuus on lisääntynyt ja toisaalta epävarmuus omasta seksuaalisuudesta on myös kasvanut. Opiskelijoiden vastauksissa kukaan ei vastannut, että asia olisi vaikuttanut heihin negatiivisesti, kuitenkin noin neljäsosa oli epävarmoja vaikutuksesta. Suurinta osaa ei myöskään huolettanut mikään omassa seksuaalisuudessaan. Kuitenkin vastauksissa oli myös kyllä ja en osaa sanoa vastauksia 20 %. Noin kaksi

kolmasosaa opiskelijoista kuitenkin tiesi keneltä seksuaalisuuteen liittyvistä asioista voi kysyä. Tämä riittää mielestäni myös jo osoittamaan, että tarvetta jonkin asteiselle seksuaalikasvatukselle on. Myös kolmasosa henkilökunnasta koki tarvitsevänsä lisää tietoa seksuaalikasvatuksesta nuorten kanssa toimiessa, joten henkilökunnan koulutuksia olisi mielestäni aiheesta myös hyödyllistä järjestää.

Henkilökunnalta tuli kommentteja asian tärkeydestä, sekä ilmaistiin kuinka yleistä tietoa moninaisuudesta ja asian kanssa tukemisessa ja ohjauksessa tarvittaisiin lisää tietoa. Mukana kommentteissa oli myös tarvetta lisätietoon seksuaalikasvatuksen toteutuksesta juuri erityisnuorten kanssa toimiessa. Opiskelijoiden kommentteissa toivottiin lisää keskustelua aiheesta ja esille nousi myös huoli omista fyysisistä rajoitteista.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Haastatteluiden perusteella seksuaalikasvatuksen tarve on ilmeinen. Ammattiopistolaitoksen olisi kehitettävä nuoria kiinnostavaa materiaalia ja toimintatapoja seksuaalikasvatukselle, jotta se tavoittaa kaikki opiskelijat. Haasteita seksuaalikasvatuksen muodoille tekee opiskelijoiden eritasoisuus, joten kyselyllä voidaan kartoittaa opiskelijoiden kiinnostuksen kohteita. Tärkeää on myös keskustella aiheesta henkilökunnan kanssa, jotta ammattiopistolla osattaisiin paremmin vastata nuorten tarpeisiin ja tehdä seksuaalisuudesta normaalimpaa. Ammattiopistolla ei ole aikaisemmin ollut systemaattista seksuaalikasvatusta nuorille.

Haastatteluista kävi myös ilmi, kuinka laajasta aiheesta on kyse ja seksuaalisuus mietityttää nuoria paljon. Nuoret ja opettajat kaipaavat tukea seksuaalisuudesta puhumiseen ja tähän tarpeeseen tulisi vastata. Nykypäivänä seksuaalisuus ja seksuaalinen moninaisuus on paljon esillä. Tämä tuo myös nuorille lisää paineita oman seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin löytymiselle. Myös henkilökunnalle tämä voi tuoda paineita, kun seksuaalisuus käsittää paljon uusia käsitteitä. Nuoret ja ammattilaiset tarvitsevat aiheeseen lisää opastusta ja onkin tärkeä huomioida tämä tarve ammattilaisten puolelta.

Henkilökunnalle olisi hyvä antaa koulutusta yleisesti seksuaalisuudesta ja sen laajuudesta, se auttaisi henkilökuntaa kohtaamaan nuoria paremmin. Kyse-lyssä myös kävi ilmi, että henkilökunta kaipaa koulutusta. Näin nuoret saisivat tukea helpommin jo kouluarjessa ja henkilökunta osaisi paremmin ohjata nuoret oikeiden palveluiden piiriin. Vaikka oppilaitoksessa työskentelee paljon so- siaalialan koulutuksen käyneitä työntekijöitä, on heidän opinnoissaan usein hyvin vähän tai ei lainkaan opintoja seksuaaliterveydestä. Kuten Hästbacka ja Sirén (2017) toteavat on henkilökunnan omasta kiinnostuksesta riippuvaa, onko seksuaaliterveydestä etsitty tietoa.

Olisi hyvä tietoisesti miettiä omia oletuksia, sillä nuorelle jatkuvat hetero-ole- tukset voivat madaltaa nuoren kynnystä ilmaista itseään. Pitäisi muistaa käyt- tää sukupuolineutraaleja ilmaisuja, kun kysyy esimerkiksi seurustelukumppa- neista. Usein monet ihmiset tekevät tahtomattakin vääränlaisia oletuksia, jotka he myös puheessaan ilmaisevat (Alanko 2014). Muidenkin nuorten tietoi- suutta on hyvä lisätä eri sukupuolista ja seksuaalisuuksista, vaikkakin koen sen olevan nykypäivänä paljon enemmän esillä ja moni nuori tietää asiasta jo paljon enemmän kuin me aikuiset. Erilaisia seksuaalisuuden ja sukupuolen käsitteitä on myös nykypäivänä hyvin paljon, olisi mielestäni hyvä olla tietoi- nen ainakin päällisin puolin näistä, vaikkakin mielestäni ei ole ollenkaan huono kysyä myös nuorelta asiasta tarkemmin.

Kyselyn mukaan eniten tietoa tarvittiin erilaisista tunnetaidoista, oikeuksista ja turvallisuudesta. Koska seksuaalisuus on paljon esillä ja nuorten, sekä henki- lökunnan tarve seksuaalikasvatukselle on kasvanut, olisi seksuaalineuvojien tarvetta oppilaitoksessa hyvä miettiä. Oppilaitoksella on tällä hetkellä yksi sek- suaalineuvoja, joka tekee päätoimisesti kuraattorin työtä. Aihe on kuitenkin laaja, eikä yksi alan ammattilainen riitä kattamaan tarvetta, joka ilmenee oppi- laitoksella. Mielestäni opiskelun tukipalveluihin pitäisi myös lisätä enemmän tukea nuorten seksuaalisuuteen liittyviin asioihin. Tämän tiedon löytäminen ei kuitenkaan pitäisi olla vain henkilökunnan kiinnostuksen varassa, vaan henki- lökuntaa olisi koulutettava.

Kuten Klemetti ja Raussi-Lehto kertoo (2013, 47), ammatillisessa perustutkin- nossa terveystietoa on vain yksi opintoviikko. Näin ollen seksuaaliterveys jää

hyvin pieneksi osaksi ammatillista koulutusta. Usein tunnit käsittelevät enemmän mielenterveyttä ja ihmissuhteita. Oppilaitoksen olisi kuitenkin hyvä tiedostaa seksuaaliterveyden tärkeys ja sen vaikutus ihmisen hyvinvointiin. (Klemetti & Raussi-Lehto 2013, 47.) Ammattikouluissa opiskelijat ovat sen ikäisiä, että seksuaalisuus on osalla varmasti mielessä ja pohdinnan aiheena. Myös turvataidot ovat isossa osassa nuorten hyvinvointia ja seksuaaliväkivallan ehkäisyä. Valinnaisiin opintoihin olisi myös hyvä lisätä seksuaaliterveyden opintoja, joita opiskelijat voisivat vapaavalintaisesti valita oman kiinnostuksen mukaan. Vaikka kysely on vain pieni otanta siitä huomaa, että opiskelijoilla on kiinnostusta ja tarvetta seksuaalikasvatukselle.

Mielestäni oppilaitos tarvitsee seksuaalikasvatuksen ammattilaisia opettamaan niin henkilöstölle, kuin opiskelijoille lisää seksuaalisuudesta ja sukupuolten moninaisuudesta. Mielestäni myös sosiaalialan ammattilaisille olisi oltava pakollinen kurssi seksuaalikasvatuksesta. Kun henkilökunta on kiinnostunut ja tietoinen seksuaalioikeuksista ja niiden toteuttamisesta heijastuu se myös opiskelijoihin ja oppilaisiin. Seksuaalineuvojan pitämät tunnit olisivat myös hyvä lisä opetukseen, sillä niin opiskelijat kuin henkilökunta pitivät sitä parhaana vaihtoehtona. On ymmärrettävä myös, ettei sukupuolten tasa-arvoon pääse, ennen kuin tunnustetaan sukupuolten ja seksuaalisuuden moninaisuus.

Mielestäni myös yhteisöpedagogiopiskelijoiden opintosuunnitelmaan pitäisi lisätä pakollinen kurssi seksuaalisuudesta. Vaikka valinnaisista kursseista se löytyykin, ei se takaa jokaiselle opiskelijalle tämän tiedon oppimista. Koska ihmisen seksuaalisuus on iso osa nuorenkin hyvinvointia, ei tätä aluetta saisi sivuuttaa. Työkenttänä yhteisöpedagogeilla on nuorisotyö, jolloin tarvetta seksuaalikasvatuksen tiedolle on. Tulevina nuorisotyöntekijöinä on meidän huolehdittava, että nuorten hyvinvoinnin tämäkin alue saa huomiota.

Jotta seksuaaliterveys voi toteutua, on nuorille annettava tarpeeksi tietoa asiasta. Seksuaalikasvatuksessa on mielestäni paremmin kiinnitettävä huomiota nuoriin. Ei riitä, että seksuaalikasvatusta käsitellään vanhojen roolien naisen ja miehen näkökulmasta. Ei voida myöskään olettaa, että nuoret osaisivat käsitellä seksuaalisuuttaan ja toisten seksuaalisuutta ilman, että he ovat saaneet siitä tarpeeksi tietoa. Nuoren on oikeus saada tietoa jo valmiiksi, ennen kuin asiat ovat ajankohtaisia. Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että nuoret haluavat

tietoa laajasti eri alueista. Ei voida jättää tiedon antoa sen varaan, että nuori uskaltaa tai kehtaa siitä itse kysyä ensin.

Opinnäytetyöni tulokset ovat mielestäni hyvin linjassa edellisten tutkimustulosten kanssa. Seksuaalikasvatuksen tarvetta on ja sen täytyisi olla enemmän juuri nuoret kohtaavaa ja yhdessä pohtivaa kasvatusta. Tuloksista ei voida kuitenkaan tehdä yleistyksiä, koska kyselyn otanta on pieni. Tuloksista voi saada kuitenkin suuntaa antavaa tietoa seksuaalikasvatuksesta ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Opinnäytetyöni tuloksia voi myös käyttää seksuaalikasvatuksen kehittämiseen.

LÄHTEET

- Alanko, K. & Kaljunen, O. 2014. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Seta. Seta-julkaisuja 23. Julkaisuja 146. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 72. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sateenkaarinuori.pdf> [viitattu 4.11.2022].
- Ammattiopisto Spesia s.a. Opintopolku. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://opintopolku.fi/konfo/fi/oppilaitos/1.2.246.562.10.57547005504> [viitattu 28.10.2022].
- Ammattiopisto Spesia Järvenpää. s.a. Opintopolku. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://opintopolku.fi/konfo/fi/oppilaitososa/1.2.246.562.10.23856923257> [viitattu 28.10.2022].
- Ammatillinen koulutus Suomessa. s.a. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/amatillinen-koulutus-suomessa> [viitattu 9.5.2022].
- Annon, J. 1976. The PLISSIT model: A proposed Conceptual Scheme for the behavioral treatment of sexual problems. *Journal of sex education and therapy* 2.1, 1-15.
- Bildjuschkin, K. (toim.) 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpäpaperi 35/2015. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-542-4> [viitattu 10.5.2022].
- Heino, H. 2013. Nuorten aikuisten kokemuksia saamastaan seksuaalikasvatuksesta. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013052710924> [viitattu 22.5.2022].
- Hyvä kysymys. 2018. Maailman Terveysjärjestö ohjaa seksuaalikasvatus lapsuudesta lähtien. Väestöliitto. WWW-dokumentti. Päivitetty: 12.12.2018. Saatavissa: <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/maailman-terveysjarjesto-ohjaa-seksuaalikasvatus-lapsuudesta-lahtien/> [viitattu 30.10.2022].
- Hästbacka, N. & Sirén, I. 2017. ”Ehkä ne on senkin takia ollu hiljaa”. Ammatti-laisten valmiudet kohdata sateenkaarinuoria ja huomioida moninaisuutta päihde- ja mielenterveytyössä. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 193. SWWW-dokumentti. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/sateenkaarinuoret_raportti_verkko.pdf [viitattu 4.11.2022].
- Ilmonen, T. 2008. PLISSIT-malli. Teoksessa: Ritamo, M (toim.) Seksuaalisuus ammattihenkilöstön koulutuksessa sekä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden terveystalveissa. Helsinki: Stakes, 79–81
- Klemetti, R. & Raussi-Lehto, E. (toim.) 2013. Edistä, ehkäise, vaikuta. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 33. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-174-7> [viitattu 30.10.2022].

Korteniemi-Poikela, E., & Cacciatore, R. 2019. Rakkaus, ilo, rohkeus. Seksuaalisuuden portaat. Linova Print.

Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2015. Seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Opetushallitus.

Lehtonen, M.-K. & Palmroos, M. 2020. Ammattiin valmistuvien nuorten kokemuksia seksuaalikasvatuksesta ammatillisen koulutuksen aikana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202009296003> [viitattu 22.5.2022].

Miettinen, K. 2015. Erityisopetuksen käsikirja: Ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus. Opetushallituksen oppaat ja käsikirjat 2015:14. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173192_erityisopetuksen_kasikirja.pdf [viitattu 9.5.2022].

Oinonen, M. & Susineva, A. 2021. Seksuaalikasvattajan käsikirja. HIV-säätiö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://hivpoint.fi/wp-content/uploads/2021/11/seksuaalikasvattajan_kasikirja_2021.pdf [viitattu 9.5.2022].

Oksanen, J., Hitsu, M. & Martonen-Kankaanpää, M. 2016. Seksu: Seksuaaliterveyttä ja suhdetaitoja. Ohjaajan opas. Helsinki: Autismisäätiö.

Palonen-Munnukka, R. 2011. Rakkautta, läheisyydestä suudelmiin. Opas kehitysvammaisten seksuaalisuuden kohtaamiseen kehitysvammaisten parissa työskenteleville ammattilaisille ja omaisille. Tampere: Mediapinta.

Pietilä, A. & Savikoski, A. 2019. Nuorten kokemuksia koulussa annetusta seksuaalikasvatuksesta. Kirjallisuuskatsaus. Metropolia. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201905098932> [viitattu 4.11.2022].

Ruokonen, N. 2022. Nuorten seksuaalikasvatus ja seksuaaliterveys: Toisen asteen koulutuksen seksuaalikasvatus ja vaikutus nuorten seksuaaliterveyteen. LAB-ammattikorkeakoulu. Sairaanhoidajakoulutus. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022051910537> [viitattu 30.10.2022].

Savolainen, S. 2016. ”Tämä me hypätäänkin yli”: Sateenkaarinuorten ja koulujen seksuaalikasvatus. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016060912510> [viitattu 22.05.2022].

Spesia. s.a. Historian havinaa. Ammattiopisto Spesia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.spesia.fi/tietoa-spesiasta/historian-havinaa/> [viitattu 9.5.2022].

Spesia koulutustarjonta. s.a. Ammattiopisto Spesia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.spesia.fi/koulutus/koulutustarjonta/> [viitattu 9.5.2022].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2022. Seksuaaliterveyden edistäminen. WWW-dokumentti. Päivitetty: 22.11.2022. Saatavissa: <https://stm.fi/seksuaaliterveys> [viitattu 25.11.2022].

THL. 2021. Kouluterveyskysely 2021. Indikaattori: Tarvitsee mahdollisuutta keskustella jonkun kanssa ihmissuhteista ja seksuaalisuudesta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://sampo.thl.fi/pi-vot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=600836&mittarit_0=187209&mittarit_1=200280&mittarit_2=403394&vuosi_0=v2019&kouluaste_0=161219# [viitattu 30.10.2022].

THL. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 10.5.2022].

Toimipaikat. s.a. Ammattiopisto Spesia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.spesia.fi/yhteystiedot/toimipaikat/> [viitattu 9.5.2022].

Valmentavat koulutukset. s.a. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/valmentavat-koulutukset> [viitattu 9.5.2022].

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Väestöliitto. s.a. Seksuaalikasvatus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalikasvatus/> [viitattu 30.10.2022].

Väestöliitto. 2019. Uudistettu Seksuaalioikeudet-julkaisu luettavissa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/uudistettu-seksuaalioikeudet-julkaisu-luettavissa/> [viitattu 4.11.2022].

Women, U. N. & UNICEF. 2018. International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach. Unesco. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.who.int/publications/m/item/9789231002595> [viitattu 30.20.2022].

Yhdenvertaisuuslaki 30.2.2014/132.

- Ammattinimike ja työtehtävät?
- Oletko huomannut tarvetta nuorten seksuaalikasvatukselle?
- Miten seksuaalikasvatuksen tarve näkyy?
- Miten mielestäsi oppilaitoksemme seksuaalikasvatusta pitäisi kehittää?
- Onko seksuaalikasvatuksen toteuttamiselle haasteita?
- Mistä seksuaalikasvatuksen alueista mielestäsi olisi tärkeä keskustella ammattiopistomme nuorten kanssa?
- Mitkä seksuaalisuuden asiat mielestäsi kiinnostaa nuoria?
- Miten ammattioppilaitoksen henkilökunta voisi auttaa paremmin nuoren tukemisessa?
- Onko oppilaitoksessa aikaisemmin pidetty seksuaalikasvatusta?
- Miten seksuaalikasvatuksen puute näkyy oppilaitoksella?
- Millaisen seksuaalikasvatuksen pitäminen olisi itsellesi mielekästä tai olisiko jollekin muodolle erityisesti tarvetta? (Esim. Toiminnallinen, ryhmä, luento, yksilö, padlet tms.)
- Millaisiin asioihin haluaisit nuorilta saada vastauksia seksuaalikasvatuksesta tulevan tutkimusopinnäytetyön kyselyllä?

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Vastauksia käytetään Marianne Kolun tekemään opinnäytetyöhön Seksuaalikasvatuksen tarve ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Vastaukset tulevat anonyymisti, eikä niistä voi päätellä vastaajaa. Vastauksia käytetään ammattiopistomme seksuaalikasvatuksen kehittämiseen.

1. Kummalla alalla työskentelet?
 - a. Tutkintotavoitteinen
 - b. Valmentava
2. Työskentelen?
 - a. Opettaja
 - b. Opetuksen tuki
3. Tarvitseeko opiskelijat mielestäsi seksuaalikasvatusta?
 - a. Kyllä
 - b. Ei
 - c. En osaa sanoa
4. Mistä aiheesta opiskelijat tarvitsevat lisää tietoa?
 - a. Omat rajat
 - b. Omakeho ja muutokset kehossa
 - c. Seksuaalisuus
 - d. Seksi
 - e. Miten lapsia tehdään
 - f. Ehkäisy
 - g. Ihmissuhteet ja seurustelu
 - h. Tunnetaidot
 - i. Seksuaalinen identiteetti
 - j. Turvataidot
 - k. Nettiturvallisuus
 - l. Seksuaalioikeudet
 - m. En mistään
 - n. Muu, mitä?
5. Millainen kasvatustapa olisi mielestäsi hyödyllinen?
 - a. Verkkoluennot
 - b. Yksilötapaamiset
 - c. Ryhmätapaamiset
 - d. Luokkaopetus
 - e. Tyttöjen ryhmät
 - f. Poikien ryhmät
 - g. Keskusteluryhmät seksuaali-identiteeteistä
 - h. Teemaviikko
 - i. Teemapäivä
 - j. Ei mikään
 - k. Muu, mikä?
6. Mikä toimintatapa olisi hyvä?
 - a. Toiminnallinen

- b. Luento
 - c. Verkkokysely
 - d. Videot
 - e. Sarjat
 - f. Kahoot
 - g. Pelit
 - h. Padlet avoimien kysymysten seinä
 - i. Kokemusasiantuntija
 - j. En osaa sanoa
 - k. Muu
7. Kenen pitämänä?
- a. Opettaja
 - b. Kuraattori
 - c. Yhteisöohjaaja
 - d. Seksuaalineuvoja
 - e. En osaa sanoa
 - f. Muu
8. Onko oppilaitoksellamme aikaisemmin ollut seksuaalikasvatusta?
- a. Kyllä
 - b. Ei
 - c. En osaa sanoa
9. Jos vastasit kyllä, niin millaista?
10. Näkyykö sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus enemmän kuin aikaisemmin?
- a. Kyllä
 - b. Ei
 - c. En osaa sanoa
11. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, niin miten tämä mielestäsi näkyy ja vaikuttaako se opiskelijoiden mielenterveyteen tai oman itsensä löytämiseen?
12. Koetko itse tarvitsevasi lisää tietoa seksuaalikasvatuksesta nuorten kanssa toimiessa?
- a. Kyllä
 - b. En
 - c. En osaa sanoa
13. Jos niin miten?
14. Vapaa sana

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Vastauksia käytetään Marianne Kolun tekemään opinnäytetyöhön Seksuaalikasvatuksen tarve ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Vastaukset tulevat anonyymisti, eikä niistä voi päätellä vastaajaa. Vastauksia käytetään ammattiopistomme seksuaalikasvatuksen kehittämiseen.

1. Missä opiskelet?
 - a. Valmentavalla
 - b. Tutkintotavoitteinen
2. Sukupuolesi
 - a. Nainen
 - b. Mies
 - c. Joku muu
 - d. En halua vastata
3. Tiedätkö mitä on seksuaalikasvatus?
 - a. Kyllä
 - b. En
 - c. En ole varma
4. Mistä haluaisit kuulla lisää?
 - a. Omat rajat
 - b. Omakeho ja muutokset kehossa
 - c. Seksuaalisuus
 - d. Mitä on seksi
 - e. Miten lapsia tehdään
 - f. Ehkäisy
 - g. Ihmissuhteet ja seurustelu
 - h. Tunnetaidot
 - i. Seksuaalinen identiteetti
 - j. Turvataidot
 - k. Nettiturvallisuus
 - l. Seksuaalioikeudet
 - m. En mistään
 - n. Muu, mitä?
5. Miten toivoisit saavasi tietoa seksuaalisuudesta?
 - a. Verkkoluennot
 - b. Yksilötapaamiset
 - c. Ryhmätapaamiset
 - d. Luokkaopetus
 - e. Tyttöjen ryhmät
 - f. Poikien ryhmät
 - g. Keskusteluryhmät seksuaali-identiteeteistä
 - h. Teemaviikko
 - i. Teemapäivä
 - j. En halua asiasta tietoa
 - k. Muu, mitä?

6. Mikä toimintatapa olisi hyvä?
 - a. Tehtävät/harjoitukset
 - b. Luento
 - c. Verkkokysely
 - d. Videot
 - e. Sarjat
 - f. Kahoot
 - g. Pelit
 - h. Padlet avoimien kysymysten seinä
 - i. Kokemusasiantuntija
 - j. En osaa sanoa
 - k. Muu
7. Kenen pitämänä?
 - a. Opettaja
 - b. Kuraattori
 - c. Yhteisöohjaaja
 - d. Seksuaalineuvoja
 - e. En osaa sanoa
 - f. Muu
8. Sukupuolen moninaisuus ja seksuaaliset suuntautumismuodot ovat paljon näkyvillä. Onko tämä vaikuttanut oman identiteetin löytymiseen?
 - a. Positiivisesti
 - b. Negatiivisesti
 - c. Ei mitenkään
 - d. En osaa sanoa
9. Halutessasi voit vapaasti kirjoittaa vaikutuksista.
10. Huolettaako jokin asia omassa seksuaalisuudessasi?
 - a. Kyllä
 - b. Ei
 - c. En osaa sanoa
11. Halutessasi voit kirjoittaa mitkä asiat seksuaalisuudessa huolettaa.
12. Tiedätkö keneltä voit kysyä seksuaalisuuteen liittyvistä asioista?
 - a. Kyllä
 - b. En
 - c. En ole varma
13. Vapaa sana